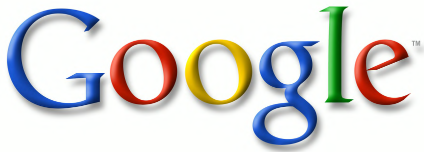

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

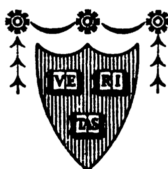
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

HG
1222
8.2

Digitized by Google

MG 1222.8.2

Harvard College Library

FROM THE BEQUEST OF

SUSAN GREENE DEXTER

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ΠΑΡΑΙΝΕΣΕΙΣ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ

ΑΥΤΟΥ ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΗΤΑ ΤΟΝ ΜΕΛΛΟΝΤΑ

ΒΑΣΙΛΕΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΥΠΟ

Α. ΓΟΥΔΑ

ΙΑΤΡΟΥ.

529
/10

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Α. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ.

(Κατὰ τὴν ὁδὸν Ἀχαρνῶν, ὄπισθεν τοῦ ταχυδρομείου.)

1863.

Digitized by Google

MG 1222.8.2

HARVARD COLLEGE LIBRARY
DEXTER FUND
Nov. 12, 1927

Digitized by Google

ΠΑΡΑΙΝΕΣΕΙΣ

ΠΡΟΣ

ΤΗΝ ΑΥΤΟΥ ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΗΤΑ ΤΟΝ ΜΕΛΛΟΝΤΑ

ΒΑΣΙΛΕΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΑΤΕ!

Συνήθεια ἐπεκράτει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀνατολικοῖς λαοῖς τὸ προσφέρειν τὰς ἀπαρχὰς θεῷ τινι ἢ ἡγεμόνι· τὴν συνήθειαν ταύτην τῶν ἀνατολικῶν λαῶν σεβασθεῖσαι καὶ αἱ τρεῖς προστάτιδες τῆς Ἑλλάδος δυνάμεις, προσέφερον τὰς ἀπαρχὰς τοῦ ἑλληνικοῦ ἑπταετοῦς ἀγῶνος ἑνὶ τῶν διαπρεπόντων ἐπὶ ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ πριγγίπων, τῷ εὐκλεῶς ἡγεμονεύοντι ἤδη τῶν Βέλγων Λεοπόλδῳ· Ἀποποιηθέντος δὲ δυστυχῶς τούτου, προσέφερον αὐτὰς τῷ ἄρτι δικαίως ἐξωσθέντι τῆς Ἑλλάδος ἡγεμόνι Ὄθωνι.

Φύσει φιλάρχαιος ὢν καὶ ἐν σπουδαῖς τότε τυγχάνων, ἐνθέρμως ἐπεθύμησα προσφέρειν κἀγὼ τὰς τῶν σπουδῶν μου ἀπαρχὰς τῷ τότε ἡγεμόνι τῆς Ἑλλάδος· καὶ δή, Θεοῦ εὐδοκήσαντος, πρῶτος τῷ ὄντι ἠξιώθην ἀναγορευθῆναι διδάκτωρ τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου. Τὴν αὐτὴν καὶ ἤδη θερμὴν ἐπιθυμίαν ἔχων, πρῶτος ἴσως ἐκ τῶν ὑπηκόων Σου τολμῶ νὰ Σοὶ προσφέρω τὰς ἀπαρχὰς τῶν κόπων μου. Αὗται δέ εἰσι τρία προεκδοθέντα πολιτικὰ ὑπομνήματα καὶ αἱ ἀνὰ χεῖρας παραινέσεις.

Καὶ διὰ μὲν τῶν πρώτων θέλει μάθει ἔν τινι λεπτομερείᾳ ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης τὰ αἴτια, ἅτινα προὐ-

Digitized by Google

κάλεσαν τὴν δικαίαν πτῶσιν καὶ ἐκθρόνισιν τοῦ ἡγέμόνος ἐκείνου. Διὰ δὲ τῶν παραινέσεων ἐπίτρεψόν μοι, Βασιλεῦ! νὰ ὑποβάλλω εὐσεβάστως σκέψεις τινὰς περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν δύναταί τις νὰ γείνῃ ἐν Ἑλλάδι ἂν οὐχὶ ἔνδοξος Βασιλεὺς, καὶ ἴσως ἐνδοξότερος παντὸς ἄλλου βασιλεύοντος ἤδη ἐν τῷ κόσμῳ, τοὐλάχιστον ὅμως εὐδαίμων καὶ τρισευδαίμων, ἀληθὲς ἀπεικόνισμα Θεοῦ καὶ εἴδωλον λατρείας παρὰ τῶν ὑπηκόων Του.

Digitized by Google

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ

ΘΡΟΝΟΥ.

Ἡ Ἑλλάς, Μεγαλειότατε, καίτοι μικρὰ τὸν πληθυσμόν, μικρὰ ἴσως σήμερον καὶ τὴν πολιτικὴν ἀξίαν, ἔχει ὅμως θρόνον, εἰς τὸν ὁποῖον ἡμεῖς τοὐλάχιστον οἱ Ἕλληνες, ἢ ἴσως καὶ ἅπαντες οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ λαοί, ἀποδίδομεν μεγίστην σπουδαιότητα καὶ οὐ τὴν τυχοῦσαν πολιτικὴν ἀξίαν. Φυσικὸν δὲ εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον ν' ἀποδίδῃ εἰς ἕκαστον πρᾶγμα σημασίαν ἀνάλογον τῶν κόπων καὶ θυσιῶν, οὓς κατέβαλε πρὸς κτῆσιν αὐτοῦ. Ἄγγλος τις περιηγητής, λέγεται, ὅτι κατώρθωσέ ποτε μέγα μὲν τῷ ὄντι, ἀλλ' οὐχὶ σπάνιον ἐν τῇ Ἀνατολῇ κατόρθωμα, ν' ἀγοράσῃ δηλαδὴ τὴν βακτηρίαν τοῦ Σωκράτους, ἀντὶ μεγάλης ποσότητος χρημάτων· τοσαύτην δὲ ἀξίαν ἔδιδεν εἰς τὸ ἁπλούστατον τοῦτο ξύλον, ὥστε δὲν ἀντήλλασσεν αὐτό, ἔλεγεν, ἀντὶ ὅλων τῶν πολυτιμοτάτων κειμηλίων τοῦ κόσμου.

Γινώσκει δὲ βεβαίως ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης ἐκ τῆς συγχρόνου ἱστορίας, ὅτι οὐδεὶς ἴσως ἐν τῷ κόσμῳ θρόνος ἐδημιουργήθη διὰ τοσούτων ἀγώνων, τοσούτων θυσιῶν, τοσαύτης καρτερίας καὶ τοσαύτης αὐταπαρνήσεως, δι' ὅσων ὁ ἑλληνικὸς θρόνος.

Δρὰξ τις ἀνθρώπων, οὐδὲν ἕτοιμον ἐχόντων, εἰς ἐποχὴν εντελεστάτης παγκοσμίου εἰρήνης, καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν ἱερὰν συμμαχίαν, καθ' ἣν ἐκ προοιμίων κατεδικάζετο πᾶσα ἐπανάστασις, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ καταστρέψῃ τὴν κραταιοτάτην τότε οὖσαν τουρκικὴν Αὐτοκρατορίαν, τὴν ἐκ τεσσάρων τουρκικῶν κρατῶν συγκειμένην, καὶ ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτὴν διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ, τουτέστι διὰ τοῦ θρησκεύματος ἐκείνου, τὸ ὁποῖον πανταχοῦ τοῦ κόσμου ἀντιπροσωπεύει σήμερον τὸν πολιτισμόν. Ἠγωνίσθη μετ' ἀπαραδειγματίστου ἡρωϊσμοῦ καὶ καρτερίας, μετέπεισε διὰ τῆς ἐπιμονῆς καὶ τῶν ἡρωϊκωτάτων κατορθωμάτων της καὶ αὐτὴν τὴν πεισμονα διπλωματίαν τῆς Εὐρώπης, κ' ἔπλασε διὰ τῆς χύσεως ποταμῶν αἵματος τὸν ἑλληνικὸν θρόνον.

Πίστευσον, Μεγαλειότατε, ὅτι ἑκάστη σπιθαμὴ γῆς τῆς Ἑλλά-

Digitized by Google

δος είναι έζυμωμένη μὲ τὸ αἷμα τοὐλάχιστον ἑνὸς ἥρωος, καὶ ὅτι ὄπισθεν ἑκάστης ἐῤῥιζωμένης πέτρας ἑλληνικῆς ἔπεσεν εἷς μάρτυς, μαχόμενος ὑπὲρ πίστεως καὶ ἐλευθερίας. Πίστευσον ὅτι παρ' ἑκάστη σχεδὸν παραλίᾳ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατεβυθίσθη ἢ ναυαρχὶς ἢ τρίκροτον ἢ δίκροτον ἢ ἀτμοδρόμων τοῦ τουρκικοῦ στόλου, καὶ ὅτι κάτωθεν ἑκάστου κύματος θαλάσσης τῶν ἀκτῶν τούτων κεῖνται τὰ ὀστᾶ πολλῶν ἐχθρῶν, τοὺς ὁποίους κατεπόντισαν οἱ Ἕλληνες μὲ τὰ πυρπολικὰ καὶ σιταγωγά των πλοῖα. Πίστευσον ὅτι ἡ πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἡ ἔνδοξος πτῶσις αὐτοῦ, αἱ μάχαι τῆς Γραβιᾶς, τῆς Ἀραχόβης, τῆς Ἀμπλιανῆς τοῦ Πέτα, τῶν Δερβενακίων καὶ πολλῶν ἄλλων κατὰ γῆν μερῶν, αἱ ναυμαχίαι τοῦ Γέροντος, τοῦ Καφηρέως καὶ τῶν Π. Πατρῶν καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸ τόλμημα τῆς Ἀλεξανδρείας δὲν εἶναι πολὺ ὑποδεέστερα οὔτε τῶν ἐν Μαραθῶνι, ἐν Θερμοπύλαις, καὶ ἐν Πλαταιαῖς μαχῶν, οὔτε τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας. Πίστευσον ὅτι καὶ σήμερον οἱ Ἕλληνες ταξειδεύοντες, ἀναγνωρίζουσιν εἴτε εἰς τὰ ἐνδότατα τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Αἰγύπτου, εἴτε εἰς τὰ ἀπώτατα τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἀσίας μέρη καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς καὶ τέκνα καὶ συζύγους στενάζοντα, ἔτι ὑπὸ τὸν ζυγὸν, ὡς αἰχμαλωτισθέντα ἄλλοτε εἴτε ἐπὶ τῆς σπαραξικαρδίου αἰχμαλωσίας τῆς Χίου, εἴτε ἐπὶ τῆς ἐνδόξου καὶ ἡρωϊκῆς πτώσεως τῶν Ψαρῶν ἢ τοῦ Μεσολογγίου. Πίστευσον, λέγω, Μεγαλειότατε! ὅτι καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς γαίαις μας ἀναγνωρίζομεν ἔτι καὶ σήμερον ἄταφα τὰ ὀστᾶ τῶν πατέρων μας, οἵτινες ἔπεσαν μαχόμενοι, ἵνα πλάσωσι τὸν θρόνον, ὅστις προσφέρεται ἤδη τῇ Μεγαλειότητί Σου.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ θρόνος οὗτος ἐδημιουργήθη διὰ τοσούτων θυσιῶν, διὰ τοσαύτης καρτερίας, καὶ διὰ τοσούτων ἡρωϊκῶν κατορθωμάτων, δίκαιον ἄρα ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες τοὐλάχιστον ν' ἀποδίδωμεν εἰς αὐτὸν μεγίστην ἀξίαν. Καὶ πιθανὸν μὲν νὰ μᾶς ἐλέγξῃ τις ὡς λίαν ζηλοτύπους, ἀλλὰ γνωστὸν εἶναι ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὅτι καὶ Ἄραψ τις, διαταχθεὶς ὑπό τινος Σουλτάνου ν' ἀνεύρῃ καὶ παρουσιάσῃ αὐτῷ τὸ ὡραιότερον εἰς τὸ κράτος του παιδίον, μετὰ πολλὰς πρὸς τοῦτο ἐρεύνας καθ' ἅπαν τὸ εὐρύτατον τοῦ σεβαστοῦ κυριάρχου του κράτος ὁ ἀγαθὸς Ἄραψ παρουσίασεν αὐτῷ, ὡς τὸ ὡραιότερον παιδίον τοῦ κόσμου, τὸ ἴδιον αὐτοῦ τέκνον, ὅπερ μάλιστα, λέγεται, ὅτι ἦτον καὶ Θερσητικόν· ἐπίτρεψόν μοι δὲ, Μεγαλειότατε, νὰ φρονῶ, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς θρόνος καὶ ἂν δὲν ἔχῃ τὰ

Digitized by Google

κάλλη τοῦ Ἀπόλλωνος, στερεῖται ὅμως καὶ τῆς ἀσχημίας τοῦ Θερσίτου. Καὶ τοιαύτη εἶναι ἡ ἀξία, ἣν ἡμεῖς τοὐλάχιστον οἱ Ἕλληνες ἀποδίδομεν εἰς τὸν ἑλληνικὸν θρόνον.

ΠΕΡΙ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος ἐκείνης φεῦ! ἐν ᾗ ἐπὶ τῆς ἀρχαιότητος ἔζων κατὰ τὸν Κλίντωνα δώδεκα τοὐλάχιστον ἑκατομμύρια κατοίκων (1), ἐξ ἑνὸς περίπου ἑκατομμυρίου σύγκειται σήμερον· ἀλλ' ἐλπιζόμενον εἶναι καὶ ἴσως οὐχὶ δυσκατόρθωτον ὁ πληθυσμὸς οὗτος νὰ ἐξισωθῇ μὲ τὸ διπλάσιον τοῦ ἐπὶ τῆς ἀρχαιότητος· καὶ ἤδη ἐγένετο καλή τις ἀρχὴ διὰ τῆς παραχωρήσεως τῆς ἀδελφῆς Ἑπτανήσου· τὸ λυπηρὸν δὲ εἶναι ὅτι καὶ ἐν τῷ σμικρῷ τούτῳ πληθυσμῷ οὐδεὶς ὑπάρχει σήμερον δυστυχῶς τέλειος οὔτε Περικλῆς, οὔτε Δημοσθένης, οὔτε Ἀγησίλαος, οὔτε Θεμιστοκλῆς, οὔτε Ξενοφῶν, οὔτε Μέγας Ἀλέξανδρος, οὔτε Ἀριστοτέλης, οὔτε Φειδίας, οὔτε Ἱπποκράτης· ὑπάρχουσιν ὅμως ἀναντιῤῥήτως ἅπαντα τὰ σπέρματα τῆς τελειότητος καὶ τῆς μεγαλοφυΐας τῶν μεγάλων τούτων ἀνδρῶν, καὶ εὐκόλως δύνανται νὰ βλαστήσωσι καὶ καρποφορήσωσι ταῦτα, ἀρκεῖ μόνον ν' ἀξιωθῶσι καλοῦ καλλιεργητοῦ. Τὰ μέγιστα δ' ἐλατήρια, δι' ὧν δύναταί τις νὰ καλλιεργήσῃ παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὰ σπέρματα ταῦτα εἶναι ἡ ἐλευθερία, ἡ δικαιοσύνη, ἡ φιλοτιμία, ὁ πατριωτισμὸς καὶ ἡ παιδεία.

ΠΕΡΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

Εἶναι ἀπίστευτος ἡ ὑπενέργεια τῆς ἐλευθερίας παρὰ τοῖς Ἕλλησιν. Ἑνὸς σχεδὸν αἰῶνος ἐλευθερία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἤρκεσε ν' ἀναβιβάσῃ ἐκείνους μὲν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης των, πολλὰς δὲ τέχνας καὶ ἐπιστήμας νὰ προαγάγῃ εἰς βαθμὸν τοσοῦτον, εἰς ὅσον δὲν παρήγαγον αὐτὰς παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαιοτάτοις ἔθνεσιν ἄπειροι αἰῶνες· παρὰ δὲ τοῖς νεωτέροις, καὶ ἅπαντα τὰ ἀνυπολόγιστα βοηθήματα, ἅπερ κέκτηται σήμερον ὁ πολιτισμός. Ἑπταετὴς δὲ ἐλευθερία ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος ἤρκεσε παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἕλλησι ν' ἀναδείξῃ πολλοὺς ἥρωας, μὴ πολὺ ὑποδεεστέρους τῶν Ἀχιλλέων, τῶν Αἰάντων, τῶν Λεωνιδῶν καὶ

(1) Ἰδὲ Κλίντων Fasti Hellenici τόμ. 6'. σελ. 473. ἢ Ἰατρ. Μελίσσης τόμ. ς'. σελ. 88.

τῶν Ἐπαμεινωνδῶν. Λέγων δὲ ἐλευθερίαν, δὲν ἐννοῶ οὔτε τὴν ἄκρατον δημοκρατικήν, οὔτε τὴν κοινοκτημονικήν· ἀλλὰ μόνον τὴν συνταγματικήν, εἰλικρινῶς ὅμως ἐφαρμοζομένην· διότι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, καί τοι ἐκ φύσεως δημοκρατικάς τινας ἔχον ἕξεις, ἐνδομύχως ὅμως καὶ παμψηφεὶ σχεδὸν αἰσθάνεται ὅτι μόνον διὰ τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν δύναται νὰ εὐδαιμονήσῃ. Ἄλλως δὲ καὶ αἱ ἐπὶ τῆς ἀρχαιότητος ἑλληνικαὶ δημοκρατίαι ὡμοίαζον τὰς συνταγματικὰς μοναρχίας μᾶλλον, ἢ τὰς ἀκράτους δημοκρατίας, ἐν αἷς καὶ αὐτὴ ἡ φυσικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου δεσμεύεται ἐνίοτε. Τὸ δ' ἑλληνικὸν ἔθνος εἶναι τοσοῦτον φιλελεύθερον, ὥστε μόνον τὰς συνταγματικὰς ἐλευθερίας δύναται ν' ἀνεχθῇ.

Οὐδὲν τῷ ὄντι ἔθνος φρονῶ εἶναι τόσον ζηλότυπον διὰ τὰς ἐλευθερίας του καὶ τόσον ἀδάμαστον διὰ τῆς βίας, ὅσον τὸ Ἑλληνικόν. Οἱ Τοῦρκοι διὰ τῶν ἀγρίων ὀρδῶν των κατέκτησαν μὲν τὰς ἑλληνικὰς γαίας, οὐδέποτε ὅμως καὶ τὰς ἑλληνικὰς καρδίας. Πολλαχοῦ μάλιστα τῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν, καὶ αὐτῶν τῶν βράχων τὴν κατάκτησιν διεφιλονείκουν καρτερικώτατα οἱ Ἕλληνες, καὶ οὐδέποτε παρεχώρησαν αὐτοὺς εἰς τοὺς κατακτητὰς τῶν πεδιάδων. Μία μόνη περίπου δεκὰς χιλιάδος Μανιατῶν ἐδυνήθη νὰ διατηρήσῃ ἀνυποτάκτους τοὺς καταξήρους βράχους τῆς ἑαυτῆς πατρίδος ἐφ' ὅλης τῆς ἐποχῆς τῆς δουλείας. Πολλάκις μὲν ἀπεπειράθη δι' ἀπειραρίθμων ὀρδῶν νὰ καθυποτάξῃ καὶ τούτους ἡ Τουρκία εἴτε διὰ τῆς βίας εἴτε διὰ τοῦ δόλου· ἀλλ' οἱ ἀτρόμητοι Μανιᾶται, ἀείποτε ἀντιτάσσοντες κατὰ μὲν τῆς ὑλικῆς βίας τὰ ἡρωϊκὰ στήθη των, κατὰ δὲ τοῦ δόλου τὴν λιτότητα, ζῶντες ὡς ἄλλοι Ἀρκάδες, ἔμειναν μέχρι τέλους ἀνυπότακτοι. Ἑκατοντάδες δέ τινες πολεμιστῶν τοῦ ἡρωϊκοῦ Σουλίου, χάριν τῆς ἐλευθερίας των, κατέστρεψαν ἀπείρους ὀρδὰς Τούρκων· ὑπέκυπτον μὲν ἐνίοτε εἰς τὴν ἀνωτέραν δύναμιν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς πρώτης εὐκαιρίας ἔδραττον αὖθις τὰ ὅπλα, ἀνέκτων τὴν πατρίδα των καὶ κατέσταινον τοὺς βράχους αὐτῆς πάντη ἀπορθήτους. Τοσοῦτον δὲ ἔρωτα εἶχον ὑπὲρ τῶν ξηρῶν καὶ ἀγόνων τούτων βράχων οἱ Σουλιῶται, ὥστε καὶ εἰς τὰ ἐνδότατα τῆς Βουλγαρίας μετοικήσαντες διὰ τῆς βίας ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, καὶ ἐκεῖθεν ἐδυνήθησαν νὰ δραπετεύσωσι καὶ ν' ἀνακτήσωσι τοὺς προσφιλεῖς αὐτῶν βράχους. Οὐδέποτε δὲ ἔλειψαν, οὔτε ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου, οὔτε ἀπὸ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, οὔτε ἀπὸ τῆς Ἠπείρου, οὔτε ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας, οὔτε ἀπὸ τῆς Μακεδονίας, οὔτε

Digitized by Google

ἀπὸ τῆς Κρήτης οἱ ὀνομαζόμενοι ἁρματωλοὶ καὶ κλέφται, τουτέστιν ἔνοπλοι χριστιανοὶ ἀνυπότακτοι, ὁτὲ μὲν χρησιμεύοντες παρὰ ταῖς τουρκικαῖς ἀρχαῖς ὡς καταδιῶκται δῆθεν τῶν ἐνόπλως διαμαρτυρομένων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀδελφῶν αὐτῶν, ἄλλοτε δὲ συμμαχοῦντες μετὰ τούτων καὶ πολεμοῦντες τοὺς κοινοὺς ἐχθροὺς Τούρκους. Καὶ ἀείποτε μὲν κατεδίωκε δραστηρίως καὶ τούτους καὶ ἐκείνους ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις· οὐδέποτε ὅμως καὶ ὑπέταξε τελείως. Μόλις ἐφόνευεν ἢ ἀπεκεφάλιζεν ἢ ἀπηγχόνιζεν ἢ ἀνεσκολόπιζεν ἢ ἐν τῷ ἰγδίῳ κατεσύντριβεν ἕνα ἁρματωλὸν ἢ κλέφτην ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις τότε, καὶ ἀμέσως ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐκήρυττεν αὐτὸν διʼ ᾄσματος ἥρωα καὶ μάρτυρα τῆς ἐλευθερίας. Ἓν δὲ τοιοῦτον ᾆσμα, *ἐν κλέφτικον τραγοῦδι*, ἤρκει συνήθως νὰ γεννήσῃ δέκα ἄλλους ἥρωας ἁρματωλοὺς ἢ κλέφτας πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ἐκλείψαντος.

Καὶ δὲν εἶχεν ἡ Ἑλλὰς συνταγματικὰς ἐλευθερίας ἐπὶ Ὄθωνος; γραπτὰς μὲν εἶχε πολλὰς καὶ μεγάλας διὰ συνθηκῶν μάλιστα ἀναγνωρισθείσας καὶ μεθʼ ὅρκου παραχωρηθείσας· πράγματι ὅμως οὐδεμίαν σχεδὸν εἶχεν ἐλευθερίαν. Κατὰ μὲν τὰς γραπτὰς ἐλευθερίας ἐπὶ Ὄθωνος ὁ τύπος ἦτο ἐλεύθερος καὶ οὐδεμία λογοκρισία ἐπετρέπετο· μόλις ὅμως ἐτόλμα δημοσιογράφος τις νὰ ἐπικρίνῃ πρᾶξίν τινα τῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἐῤῥίπτετο ἀμέσως εἰς τὰς φυλακάς, ἐσήπετο δὲ ἐν αὐταῖς ἀδίκαστος πολὺν χρόνον, ἢ ἐδικάζετο καὶ διʼ ἀνηθίκων μέσων κατεδικάζετο καὶ συνέζη μετὰ λῃστῶν, πειρατῶν, κλεπτῶν, παραχαρακτῶν καὶ πάσης ἄλλης τάξεως κακούργων. Οὐδεμία φωνὴ φιλανθρωπίας οὐδεμία σύστασις δικαστηρίου εἰσηκούετό ποτε παρὰ τοῦ Ὄθωνος, προκειμένου περὶ δημοσιογράφου· μόνον ἡ ταπείνωσις καὶ ὁ ἐξευτελισμὸς τούτου ἐδύναντο ἐνίοτε νὰ διαπεράσωσι τὰ μάλλιαν εὐαίσθητα βασιλικὰ ὦτα τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου. Κατὰ τὰς γραπτάς μας ἐλευθερίας ἐπὶ Ὄθωνος, τὸ ἀπόῤῥητον τῶν ἐπιστολῶν ἦτο ἀπαραβίαστον· ὁ ἡγεμὼν ὅμως ἐκεῖνος ἀπεπειράθη σμικρὸν πρὸ τῆς πτώσεώς του νὰ καθιερώσῃ καὶ διὰ νόμου τὴν βεβήλωσιν τοῦ ἀποῤῥήτου τῶν ἐπιστολῶν. Ἐντεῦθεν λοιπὸν γίνεται κατάδηλον, ὅτι ὁ τόπος οὗτος οὐχὶ μόνον ἔμεινε πάντῃ ἀκαλλιέργητος καὶ ἄγονος διὰ τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ Ὄθωνος, ἀλλὰ καὶ διʼ ἀκανθῶν καὶ τριβόλων ἐσπάρη.

Digitized by Google

ΕΠΡΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ.

Καὶ Ποῖον ἔθνος ἆρά γε κατά τε τοὺς ἀρχαίους καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους δὲν ηὐτύχησε διὰ τῆς δικαιοσύνης; Καὶ ἦτό ποτε δυνατὸν ν' ἀκμάσωσιν οἵ τε ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι καθὼς καὶ πᾶν ἄλλο οἷον δή ποτε ἐν τῷ κόσμῳ ἔθνος, ἐὰν ἔλειπεν ἀπ' αὐτῶν ἡ δικαιοσύνη; Ἀλλ' ὅσον ἀναντίῤῥητον εἶναι τοῦτο, τοσοῦτον δυσχερὴς καθίσταται παρά τισι λαοῖς ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης, ὅταν οἱ ἡγεμόνες αὐτῶν συμβουλεύωνται τὴν ἰδίαν αὐτῶν καρδίαν μᾶλλον, ἢ τὸν νοῦν. Παρ' ἅπασι τοῖς λαοῖς ὑπάρχει καθιερωμένον τὸ δικαίωμα τῆς Β. χάριτος· διὰ τοῦ προνομίου των δὲ τούτου οἱ φρόνιμοι ἡγεμόνες εὐεργετοῦσιν ἐνίοτε τὰς κοινωνίας, καὶ ἐπιχέουσι βάλσαμον ἰαματικὸν εἰς πολλὰς αὐτῶν πληγάς· διὰ τοῦ αὐτοῦ εὐεργετικοῦ προνομίου ὁ ἐκθρονισθεὶς ἡγεμὼν τῆς Ἑλλάδος κατεμάστισεν ἐπὶ τριάκοντα ὅλα ἔτη τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν. Σπανίως ἠξιώθη τῆς Β. χάριτος ἐπὶ Ὄθωνος καταταδικασθείς τις τίμιος ἄνθρωπος, ἂν ὡς ἄνθρωπος πταίσας, ἐτιμωρήθη ὑπὸ τῶν νόμων, καὶ σπανιώτερον συγγραφεύς τις ἢ δημοσιογράφος· ἀμφιβάλλομεν δὲ ἂν ὑπάρχῃ ἐν Ἑλλάδι λῃστής τις ἢ κλέπτης, πειρατὴς ἢ πλαστογράφος, ἱερόσυλος ἢ πατραλοίας, ὅστις νὰ μὴ ἠξιώθη ὑπ' αὐτοῦ οὐχὶ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις βασιλικῆς τινος χάριτος· ζῶσι μάλιστα παρ' ἡμῖν πολλοί, οἵτινες, καίτοι εἰς θάνατον πολλάκις καταδικασθέντες, πολλάκις ὅμως ἠξιώθησαν καὶ τῆς Β. χάριτος· οἱ ἄνθρωποι δὲ οὗτοι, καίτοι πρὸς οὐδὲν συνειθίσαντες ἐπὶ Ὄθωνος νὰ λογίζωνται πᾶσαν οἵαν δήποτε ποινήν, οὐδ' αὐτῆς τῆς κεφαλικῆς ἐξαιρουμένης, σήμερον ὅμως ἐν καιρῷ ἐπαναστάσεως πρὸς καύχημα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἡσυχάζουσιν.

Πρὸς τῷ προνομίῳ τῆς Β. χάριτος οἱ ἡγεμόνες πανταχοῦ τοῦ κόσμου ἔχουσι καὶ ἕτερα ἀνεκτίμητα προνόμια, δι' ὧν γίνονται ἀληθῶς ἰσόθεοι, ὅταν κάμνωσι καλὴν χρῆσιν αὐτῶν. Πόσον ἆράγε δὲν εὐεργετεῖ τὴν κοινωνίαν ὁ ἡγεμὼν ἐκεῖνος, ὅστις συμβουλευόμενος μόνον τὸν νοῦν, πέμπει εἰς κόρακας τοὺς χαμερπεῖς κόλακας, καὶ εὐνοεῖ καὶ ἀμείβει μόνον τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἱκανότητα, ὅπου δή ποτε καὶ ἂν εὕρῃ αὐτάς, ἔστω καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς προσωπικοῖς αὐτοῦ ἐχθροῖς; Ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνεκτιμήτου τούτου ἡγεμονικοῦ προνομίου ἐστερήθησαν καθ' ὁλοκληρίαν ἐπὶ Ὄθωνος οἱ Ἕλληνες· διότι συστηματικῶς καὶ ἐκ προθέσεως ὁ ἡγεμὼν ἐκεῖνος ἔκαμεν ἀ ν τ ί ιτ

Digitized by Google

τροφὸν χρῆσιν τῆς ποινῆς καὶ τῆς ἀμοιβῆς. Κατὰ πόσον δὲ ὠφέλησε τὸν ἡγεμόνα ἐκεῖνον ἡ προμνημονευθεῖσα διαγωγὴ δύναταί τις νὰ κρίνῃ ἐκ τοῦ ὅτι, περιοδεύοντος τελευταῖον τούτου, ἐν μιᾷ μὲν ἐπαρχίᾳ τοῦ Κράτους του οἱ χαμερπεῖς κόλακες ἤγειρον ἄπειρα θριαμβευτικὰ τόξα, καὶ διεβεβαίουν αὐτὸν ὅτι λατρεύεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ του· ἐν ἄλλῃ δὲ ἐπαρχίᾳ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καὶ ἡμέραν ἐκρήγνυται τρομερὰ ἐπανάστασις· ἐπανακάμψαντος δὲ αὐτοῦ ἐν τῇ πρωτευούσῃ, οἱ κατὰ τοὺς κόλακας λατρεύοντες αὐτὸν ὑπήκοοί του, τῷ κλείουσι τὰς θύρας καὶ αὐτῶν τῶν ἀνακτόρων του, καὶ τὸν ἀποπέμπουσι τοῦ Κράτους του. Οὐδεμία δὲ φωνὴ συμπαθητικὴ ἐγείρεται ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου, οὔτε ἐντὸς τοῦ Κράτους του, οὔτε καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, εἰς ἣν ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶν ἐπὶ τριακονταετίαν ὁλόκληρον ἐπεδαψίλευεν οὐχὶ μόνον τὰ ἐθνικὰ παράσημα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν δημόσιον πλοῦτον.

Ἀλλ' ἂν ἡ αὐστηρὰ δικαιοσύνη ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ παράγει αἴσια εἰς τὰς κοινωνίας ἀποτελέσματα, εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπαγγέλλεται νὰ παρέξῃ ἑκατονταπλασίως αἰσιώτερα. Καὶ οὐδὲν ἔθνος τῷ ὄντι γινώσκω, οὔτε ἐκ τῶν ἀρχαίων, οὔτε ἐκ τῶν νεωτέρων, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ κοινωνία οὐχὶ μόνον ν' ἀνέχηται, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιδοκιμάζῃ πᾶσαν οἵαν δήποτε αὐστηρὰν ποινήν, ἀρκεῖ μόνον ἡ ποινὴ αὕτη νὰ ἦναι δικαία. Ἐν Ἑλλάδι οὐδεὶς ἀσχολεῖται νὰ μάθῃ ἂν τὸν ἔνοχον τιμωρῇ ὁ νόμος δι' ἀγχόνης ἢ διὰ λαιμητόμου, δι' ἀνασκολοπισμοῦ ἢ διὰ συντρίψεως τῶν ὀστέων του ἐν ἰγδίῳ, ὅπως ἐτιμώρουν ἐνίοτε οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἁρματωλοὺς ἢ τοὺς κλέφτας· ἅπασα ἡ κοινωνία ὅμως κατεξανίσταται, ἅμα μάθῃ ὅτι ἐπεβλήθη ποινή τις οἵα δή ποτε, ἔστω καὶ αὐτὴ ἡ ἁπλουστάτη ἐπίπληξις κατὰ ἀθώου. Εἶναι δὲ ἀπίστευτον τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ ἐπιφέρει εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ καλῶς καὶ δικαίως ἐφαρμοζομένη ποινή. Ἐπὶ τοῦ τυράννου τῆς Ἠπείρου Ἀλῆ Πασιᾶ ἡ προχειροτάτη συκοφαντία ὑπῆρχεν ὅτι «ὁ δεῖνα εὗρε θησαυρόν·» πεσόντος τοῦ τυράνου ἐκείνου, ἀντικατέστησε τὴν συκοφαντίαν ταύτην, ὅτι «ὁ δεῖνα ἔχει θησαυροὺς τοῦ Ἀλῆ Πασιᾶ» ἄπειροι ἐγένοντο τότε θύματα τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἑτέρας τῶν συκοφαντιῶν τούτων· ἐπὶ τέλους ὁ πολιορκητὴς τοῦ Μεσολογγίου Κιουταχῆς, βαρυνθεὶς τὰς συκοφαντίας, ἀπηγχόνισε συκοφάντην τινὰ πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ Μεσολογγίου. Τοῦτο καὶ μόνον τὸ περιστατικὸν ἤρκεσε νὰ κατα-

Digitized by Google

παύση διὰ παντὸς πάσας τὰς τοιαύτης φύσεως συκοφαντίας οὐ μόνον κατὰ τὴν ἐλευθερωθεῖσαν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀνατολήν.

Τὸ σκληρὸν τοῦτο καὶ ἀποτρόπαιον μάθημα τοῦ βαρβάρου Ὀθωμανοῦ ἐὰν ἤθελε κατά τι νὰ μιμηθῇ καὶ ὁ βασιλεὺς Ὄθων καὶ νὰ τιμωρήσῃ ἂν οὐχὶ διὰ ἀγχόνης ἢ διὰ ἀνασκολοπισμοῦ, τοὐλάχιστον ὅμως διὰ τῆς βασιλικῆς αὐτοῦ δυσμενείας ἕνα τῶν συκοφαντῶν ἢ ἕνα τῶν κολάκων ἢ ἕνα ἐκ τῆς πληθύος τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες τοσοῦτον εὐθηνὰ τῷ ἐπώλουν ἀφοσίωσιν εἰς τὸν θρόνον καὶ εἰς τὸ ἄτομόν του, τὸ σκληρόν, λέγω, τοῦτο τοῦ βαρβάρου Ὀθωμανοῦ μάθημα ἐὰν ἅπαξ μόνον ἐν τῷ βίῳ του ἤθελε νὰ λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ὁ βασιλεὺς Ὄθων, ἀμφιβάλλομεν ἐὰν ἐξεδιώκητο οὕτω ἀποτόμως τοῦ θρόνου του, ἢ τοὐλάχιστον ἤθελεν ἀφήσει ἐν τῷ Κράτει του ἕνα καὶ μόνον ἄνθρωπον θυσιαζόμενον ὑπὲρ αὐτοῦ· ἀλλ' ἐκ διακοσίων τεσσαράκοντα καὶ δύο χιλιάδων Ἑλλήνων, πάντῃ ἐλευθέρως ψηφοφορησάντων τελευταῖον πρὸς ἐκλογὴν βασιλέως, εἷς καὶ μόνος ἐψηφοφόρησεν ὑπὲρ τῆς παλινορθώσεως τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος. Τί ἔγειναν οἱ τόσοι κόλακες καὶ τόσοι ἀφωσιωμένοι, τοὺς ὁποίους ἐπὶ τριακονταετίαν ὅλην διέτρεφεν ὡς χοίρους ὁ ἡγεμὼν ἐκεῖνος;

Ἄλλως τε οὐδὲν ἔθνος ἔχει ἐρριζωμένον ἐν ἑαυτῷ τοσοῦτον βαθέως τὸ αἴσθημα τῆς δικαιοσύνης ὅσον τὸ ἑλληνικόν. Ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος δι' ἑπτὰ ὅλα ἔτη ἦσαν ἂν οὐχὶ κατηργημένοι, τοὐλάχιστον ὅμως λίαν κεχαλαρωμένοι ἅπαντες οἱ κοινωνικοὶ δεσμοί. Μόνον κατὰ θεωρίαν ὑπῆρχον τότε καὶ κυβέρνησις καὶ δικαστήρια, καὶ νόμοι· ἡ δὲ ἀπαιτουμένη πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ἐκτέλεσιν αὐτῶν ὑλικὴ δύναμις ἔλειπε σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν. Ἀλλ' ὅμως οὔτε λῃστεῖαι ἐγίνοντο τότε, οὔτε κλοπαί· τοὐναντίον μάλιστα σπανιώτερα ἦσαν καὶ αὐτὰ τὰ κοινὰ ἐγκλήματα· ἐπὶ δὲ τῆς τελευταίας ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ αὐτοὶ οἱ πολλάκις κακουργήσαντες ἐπὶ Ὄθωνος καὶ πολλάκις τῆς βασιλικῆς αὐτοῦ χάριτος ἀξιωθέντες, ἤδη ἡσυχάζουσιν· ἤθελον δ' ἐκλείψει ἴσως καθ' ὁλοκληρίαν ἤδη καὶ αὐτὰ τὰ σμικρὰ ἐπαναστατικὰ ἀτοπήματα, ἂν ἐξέλειφοντο διὰ μιᾶς ἀπό τινων τῶν ἀρχόντων μας παλαιαί τινες κακαὶ ἕξεις, τὰς ὁποίας ἐγέννησεν εἰς αὐτοὺς ὁ Ὄθων, καὶ ἰδίως ἂν ἔλειπον αἱ ἐξωτερικαὶ ῥᾳδιουργίαι.

Μάρτυρας δὲ τοῦ ἰσχυρισμοῦ μου τούτου ἐπικαλοῦμαι αὐτοὺς

τοὺς ἐν Ἀθήναις διαμένοντας πρέσβεις καὶ ὑπηκόους τῶν ξένων δυνάμεων· μάρτυρα ἐπικαλοῦμαι καὶ αὐτὸν τὸν Ὄθωνα, ὅστις καὶ ἐν καιρῷ ἐπαναστάσεως, καὶ ὅσῳ γενικῆς, τοσούτῳ καὶ δικαίας κατ' αὐτοῦ καταφορᾶς, ἐδυνήθη νὰ μεταφέρῃ ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Βαυαρίαν ἐδῶ καὶ ἀνελλειπῆ ἅπαντα τά τε πολύτιμα καὶ τὰ εὐτελῆ αὐτοῦ σκεύη ἀπὸ τῶν ἀδαμαντίων μέχρι τῶν βελονῶν· μάρτυρας τέλος ἐπικαλοῦμαί καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλικοὺς κήπους, οἵτινες, καίτοι γινώσκοντος τοῦ λαοῦ ὅτι τὰ δένδρα καὶ φυτὰ αὐτῶν ἐποτίζοντο μὲ τὰ ἐκ τῆς δίψης αὐτοῦ δάκρυα, ἐφ' ὅλης ὅμως τῆς ἐπαναστάσεως διέμεινάν, καὶ σήμερον ἔτι εἶναι ἐστολισμένοι οὐχὶ μόνον διὰ πάντων τῶν ὡραίων αὐτῶν καρπῶν, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ δι' αὐτῶν τῶν ἀνθέων. Εἰς ποῖον ἄλλο ἔθνος δὲν ἤθελον καταστραφῆ ἅπαντα ταῦτα ἐν καιρῷ ἐπαναστάσεως; καὶ δὲν γινώσκει ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, ὅτι τὸ πρὸς πόσιν αὐτοῦ ὕδωρ διέρχεται διὰ τῶν ἀνακτορικῶν κήπων; καὶ δύναταί ποτε νὰ λησμονήσῃ ὅτι ὅσῳ πλειότερον ἐδίψα οὗτος ἐπὶ θέρους, τοσοῦτον εὐρωστότερα ἐγίγνοντο τὰ ἐν τοῖς βασιλικοῖς κήποις δένδρα καὶ φυτά; καὶ ἀγνοεῖ ἄρα ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ὅτι ἐν τῇ Ἀττικῇ τοὐλάχιστον ὀλίγιστα δένδρα καὶ φυτὰ εὐδαιμοῦσιν ἄνευ ὕδατος; καὶ ὅτι ὁ Ὄθων καὶ ἡ Ἀμαλία ὀλίγον ἐφρόντιζον νὰ προσπορισθῶσιν ὕδωρ διὰ τοὺς ἀπεράντους αὐτῶν κήπους; Ἀλλ' ὅμως ὁ ἑλληνικὸς λαὸς οὔτε πρὸς ἐκδίκησιν οὔτε κἂν πρὸς περιέργειαν κατεδέχθη νὰ γευθῇ τοὺς καρποὺς τοὐλάχιστον τῶν κήπων τούτων ἐν καιρῷ ἐπαναστάσεως· τοῦτο δ' ἔπραξε μόνον ἐξ αἰσθήματος αὐστηρᾶς δικαιοσύνης.

ΠΕΡΙ ΦΙΛΟΤΙΜΙΑΣ.

Εἰς οὐδὲν ἴσως ἐν τῷ κόσμῳ ἔθνος ἡ φιλοτιμία εἶναι τοσοῦτον ἔμφυτος καὶ τοσοῦτον ἰσχυρά, ὅσον εἰς τὸ ἑλληνικόν. Σεβάσμιός τις ἀλλοεθνὴς διδάσκαλος μικρῶν παίδων, πρὸ χρόνων μετερχόμενος ἐνταῦθα τὸ ἔντιμον αὐτοῦ ἐπάγγελμα, μοὶ διηγεῖτο ὅτι οὐδεμία ποινὴ ἦτο ἱκανὴ νὰ διορθώσῃ τὰ παιδικὰ ἀτοπήματα τῶν μικρῶν αὐτοῦ μαθητῶν· μόλις ὅμως μετεχειρίσθη ἀντὶ τῶν ποινῶν τὴν φιλοτιμίαν, αἴφνης οἱ μικροὶ διάβολοί του, μοὶ ἔλεγε, μετεσχηματίσθησαν εἰς ἀγγέλους. Ὁ ἐπὶ πολὺ, δὲ σπουδάσας τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ σκεφθῇ πολὺ ἵνα πεισθῇ ἀδιστάκτως ὅτι καὶ πάντα οἷον δή ποτε Ἕλληνα διὰ μὲν τῆς βίας, καὶ ἄγγελον ὄντα, καθιστᾷ τις ἀληθῆ διάβολον, καὶ αὐτοῦ ἴσως τοῦ Σατανᾶ καὶ

Digitized by Google

τοῦ Βεελζεβοὺλ χείρονα· διὰ δὲ τῆς φιλοτιμίας, καὶ διάβολον ὄντα, δύναταί τις ἐνίοτε νὰ μεταπλάσῃ εἰς ἄγγελον.

Ἐντεῦθεν δύναταί τις νὰ ἐξηγήσῃ διατί οἱ μὲν ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἵνα κερδίσωσι στέφανον δάφνης ἢ ἐλαίας ἐπὶ τῶν ὀλυμπίων, κατέτριβον ἅπαντα τὸν βίον αὐτῶν εἰς προπαρασκευάς, εἰς μελέτας καὶ εἰς γυμνάσματα· οἱ δὲ νεώτεροι Ἕλληνες ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος μάλιστα, ἵνα ἀξιωθῶσιν ἐπαίνου τινὸς ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ των, ὥρμων ὡς λέοντες εἰς τὰς ἀπειραρίθμους ὀρδὰς τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἐκεῖ ἢ κατεστρέφοντο, ἢ ἔκοπτον κεφαλάς τινας, καὶ ἀντήλλασαν ἔπειτα αὐτὰς δι' ἑνὸς ἢ δύο φυσεκίων, τὰ ὁποῖα ὅμως πάντοτε ἤθελον νὰ λαμβάνωσιν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἀρχηγοῦ των. Ὢ ἐὰν ἐγίνωσκεν ὁ ἐκθρονισθεὶς βασιλεὺς Ὄθων νὰ κάμῃ καλὴν χρῆσιν τοῦ παντοδυνάμου τούτου παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐλατηρίου, ἐδύνατο νὰ καταστάθῃ ἂν οὐχὶ ὁ ἐνδοξότερος, τοὐλάχιστον ὅμως ὁ εὐδαιμονέστερος ἡγεμὼν τοῦ κόσμου.

Πίστευσον, Μεγαλειότατε, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνθρώπινον πρόσκομμα, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ δυνηθῇ ἐπὶ τέλους νὰ ὑπερπηδήσῃ ὁ Ἕλλην, ὅταν καταλλήλως διερεθισθῇ ἡ φιλοτιμία του· καὶ δὲν ὑπάρχει ποινή, τὴν ὁποίαν νὰ μὴ δύναται νὰ περιφρονήσῃ, ὅταν τῷ ἐπιβάλληται αὐθαιρέτως· καὶ δὲν ὑπάρχει κίνδυνος, τὸν ὁποῖον νὰ μὴ δύναται ν' ἀψηφήσῃ, ἵν' ἀποφύγῃ τὴν βίαν καὶ τὴν αὐθαιρεσίαν. Συμπολίτης μού τις ἀξιοσέβαστος, ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν χρηματίσας ἔνορκος δικαστής, καὶ ἀπείρους ληστὰς καὶ ληστρικὰς συμμορίας δικάσας, μετὰ τοσοῦτον πολυχρόνιον πεῖραν, μοὶ ἔλεγε πρὸ ἡμερῶν, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν ληστῶν μόλις τὸ δεκατημόριον ἐτράπη εἰς τὸν ληστρικὸν βίον, ἵνα πορισθῇ δι' αὐτοῦ ἀνετώτερον τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα· ἅπαντες δὲ οἱ λοιποὶ ἐγένοντο λησταί, εἴτε ἵν' ἀποφύγωσι τὰς καταπιέσεις τῶν χωροφυλάκων καὶ δημάρχων, εἴτε ἵνα διεκδικήσωσι πολιτικὰ πάθη, χρησιμεύοντες μάλιστα ἐνίοτε ὡς ὄργανα ἄλλων. Δημοσιογράφος δέ τις ἐπὶ πολὺ διατρίψας ἐν ταῖς φυλακαῖς καὶ νυχθημερὸν συζῶν καὶ συναναστρεφόμενος μετὰ τῶν ὑποδίκων καὶ καταδίκων ληστῶν, μ' ἐβεβαίωσεν, ὅτι οὐδεὶς σχεδὸν τούτων εἶναι ἀδιόρθωτος, οὐδεὶς ὠμὸς καὶ θηριώδης· εἰς τὸ ἠθικὸν ἑνὸς τῶν τότε συνδαιτημόνων του, ἐπὶ κλοπῇ καταδικασθέντος, ἐπέστησεν ἰδιαιτέραν τινὰ προσοχήν· μετ' εὐχαριστήσεως δὲ βλέπει αὐτὸν οὐ μόνου τιμίως ζῶντα, ἀλλὰ καὶ σπουδαίως ἀσχολούμενον νὰ καλλιεργῇ τὸ ἠθικὸν ἄλλων. Ὢ πόσον ἤθελον ἐλαττωθῇ τὰ ἐγκλήματα ἀπὸ

Digitized by Google

τῆς Ἑλλάδος, ἐὰν ἤθελεν εὐτυχήσει αὐτὴ ν' ἀξιωθῇ ἰσχυρᾶς, τιμίας καὶ εἰ δυνατὸν πατρικῆς Κυβερνήσεως, δυναμένης μὲν νὰ τιμωρῇ, ἔστω καὶ μὲ ὅλην τὴν αὐστηρότητα τῶν νόμων, τοὺς κακοὺς, ἀλλὰ γινωσκούσης ν' ἀμείβῃ συνάμα καὶ τὴν ἀρετὴν, καὶ ἰδίως ν' ἀναζωπυρῇ τὴν φιλοτιμίαν τῶν Ἑλλήνων.

Πρὸς κατάπαυσιν τῆς ληστείας ποτὲ οἱ Τοῦρκοι ἀνεσκολόπιζον ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ τῶν Ἰωαννίνων ἀμέσως καὶ ἀδικάστους πάντας τοὺς συλλαμβανομένους ἐνόπλους ἢ τοὺς ἁπλῶς ἐπὶ ληστείᾳ κατηγορουμένους ἢ συκοφαντουμένους. Ὅσῳ δὲ πλειοτέρους ἀνεσκολόπιζον, τοσοῦτον πλειότερον ηὔξανε καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν λεγομένων ληστῶν. Μόλις ὅμως συνεβούλευσε πρόξενός τις Ἄγγλος τὸν Τοῦρκον διοικητὴν ν' ἀποδώσῃ δικαιοσύνην εἴς τινας ἀδικηθέντας, καὶ τούτου ἕνεκα ἐνόπλως περιφερομένους, καὶ νὰ περιποιηθῇ κατά τι αὐτοὺς, μόλις, λέγω, ἐξετελέσθη ἡ σωτήριος αὕτη τοῦ Ἄγγλου συμβουλὴ, καὶ ἡ ληστεία ἐξηλείφθη ὡς διὰ μαγείας.

Ὁ ἐκθρονισθεὶς βασιλεὺς Ὄθων σύστημα κυβερνητικὸν εἶχε νὰ ἐξευτελίζῃ ὁτὲ μὲν διὰ τῆς βίας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως διὰ τῆς δολιότητος πάντας τοὺς χαρακτῆρας, ἵν' ἀναδεικνύηται οὕτω ὡς σοφώτερος πάντων τῶν Ἑλλήνων. Τούτου δ' ἕνεκα ἐφ' ὅλης τῆς βασιλείας του οὐδέποτε σχεδὸν δυστυχῶς ἐξηλείφθη καθ' ὁλοκληρίαν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος οὔτε ἡ δυσαρέσκεια οὔτε ἡ ληστεία· ἅπας δὲ ὁ κόσμος γινώσκει ἤδη ὅτι ὁ βασιλεὺς Ὄθων ἐπὶ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ὠργάνισε μὲν καὶ ἔπεμψεν εἰς τὰς ὑπὸ τὴν τουρκίαν ἑλληνικὰς ἐπαρχίας πολλὰς συμμορίας, μὴ πολὺ διαφερούσας κατὰ τὸν ὀργανισμὸν τοὐλάχιστον τῶν ληστρικῶν συμμοριῶν, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη καὶ νὰ περιστείλῃ ταύτας, ἐπανελθούσας μετὰ τὴν ἀποτυχίαν· τούτου δ' ἕνεκα ἡ ληστεία ἐπλεόνασε τοσοῦτον τότε, ὥστε καὶ εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πρωτευούσης οἱ λησταὶ ἐλήστευσαν καὶ Γάλλον τινὰ ἀξιωματικόν. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο καὶ τὴν λοιπὴν, γνωστοτάτην ἤδη οὖσαν διαγωγὴν τοῦ Ὄθωνος τότε, λαβοῦσαι ὡς ἐπιχειρήματα αἱ σύμμαχοι δυνάμεις Ἀγγλία καὶ Γαλλία ἠπείλησαν σπουδαίως τὸν θρόνον του· μόλις ὅμως ἔκαμεν ὁ Ὄθων τότε ἔκκλισιν εἰς τὴν φιλοτιμίαν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς ληστείας καὶ αὕτη ἐξηλείφθη ὡς διὰ μαγείας. Πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἦτο τότε ὁ νῦν πρόεδρος τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως, εἰς ὃν ὀφείλει πολλὰ ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία. Ἄχ! πόσους ἥρωας προσέφερε τότε οὐχὶ μόνον ἀγογγύστως, ἀλλὰ καὶ προθύμως τὸ ἑλληνι-

Digitized by Google

τὸν ἔθνος ὑπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ δημίου μόνον χάριν τῆς ἐθνικῆς φιλοτιμίας του καὶ ἵνα σώσῃ τὸν θρόνον τοῦ...... ἡγεμόνος του· ἦτο ἆρά γε ἀληθεῖς λησταὶ ἅπαντες οἱ τότε καταδικασθέντες καὶ ἀποκεφαλισθέντες; καὶ τίς πρῶτον ἔσπρωξεν αὐτοὺς εἰς τὸν ληστρικὸν βίον;

Ὁ ἀξιότιμος διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης μοὶ διηγήθη πρὸ ἡμερῶν καὶ τὸ ἑξῆς περιστατικόν· ἐκραγείσης τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεως, πολλοὶ μὲν πρέσβεις τῶν ξένων δυνάμεων ἔσπευσαν νὰ πέμψωσιν εἰς αὐτὸν τὰς ἐθνικὰς σημαίας των, ἵν' ἀναρτήσῃ ἐπὶ τοῦ καταστήματος πρὸς ἀποτροπὴν παντὸς ἐνδεχομένου κινδύνου· συνάμα δὲ οἱ φρουροῦντες τὴν τράπεζαν στρατιῶται ἀνήγγειλαν αὐτῷ ὅτι ἔπαυσεν ἡ ἐντολή των· ὁ συνετὸς διοικητὴς ἀποποιηθεὶς εὐγενῶς τὰς σημαίας, ἀπήντησεν εὐφυέστατα εἰς τοὺς φρουρούς «ἤδη ἄρχεται ἡ ἐντολή, ἣν ἔχετε ὡς πολῖται.» μόνη ἡ ἀπάντησις αὕτη ἤρκεσε νὰ καταγοητεύσῃ τοὺς στρατιώτας, οἵτινες ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ διὰ τοῦ αἵματός των ἤθελαν προστατεύσει, φρονοῦμεν, κάλλιον παντὸς ἄλλου τὴν εὐτυχῶς οὐδέποτε ἀπειληθεῖσαν Ἐθνικὴν Τράπεζαν.

ΠΕΡΙ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΥ.

Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι ὁ πατριωτισμὸς παρ' ἅπασι τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσιν εἶναι τὸ ἰσχυρότερον ἐλατήριον τῶν πατριωτικῶν αὐτῶν πράξεων· ἀλλ' ἐπίτρεψόν μοι, Βασιλεῦ, νὰ φρονῶ ὅτι ὁ πατριωτισμὸς παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εἶναι θεῖόν τι δῶρον ἀνεκτίμητον καὶ πρὸς οὐδεμίαν ἄλλην ἀρετήν, πρὸς οὐδὲν ἕτερον ἐλατήριον παραβαλλόμενον· ὁ Ἕλλην ἔχει πατριωτισμὸν καὶ ὅτε δὲν ἔχει πατρίδα.

Κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, ὅτε καὶ τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος σπανιώτατα ἐπροφέρετο ὑπό τε τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἀλλοεθνῶν ἓξ αὐτάδελφοι συμπολῖταί μου Ζωσιμάδαι, ἀφ' οὗ διὰ τῆς ἱκανότητος καὶ τῆς οἰκονομίας των ἐθησαύρισαν ἄπειρον πλοῦτον, ἀντὶ νὰ ἐντρυφήσωσι δι' αὐτοῦ, συνεφώνησαν ἐγγράφως μεταξύ των τὰ ἑξῆς· νὰ μείνωσι δηλαδὴ ἄγαμοι, νὰ ζήσωσι λιτώτατα, ν' ἀποκλείσωσι σχεδὸν τῆς περιουσίας των τοὺς συγγενεῖς των (τουτέστι νὰ καταπνίξωσι πάσας τὰς ὁρμὰς τῆς φύσεως) καὶ ἀλληλοδιαδόχως ν' ἀφιερώσωσι καὶ τὴν ζωὴν καὶ σύμπασαν τὴν περιουσίαν των πρὸς ἀνάστασιν τῆς πατρίδος των Ἑλλάδος. Ἀμφιβάλλω, Μεγαλειότατε, ἂν ὑπάρχῃ ἐν τῷ κόσμῳ ὅμοιον τούτου παράδειγμα.

Digitized by Google

Ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος οἱ Ἕλληνες οὐδὲν, ὡς καὶ ἀρχόμενος τοῦ λόγου μου εἶπον, εἶχον ἕτοιμον, ἵν' ἀντιπαραταχθῶσι κατὰ τεσσάρων συνάμα ἰσχυρῶν καὶ πλουσίων τουρκικῶν κρατῶν· ἀλλ' ὅμως διὰ τοῦ πατριωτισμοῦ των εἰς ἅπαντα ἐπήρκεσαν. Εἶναι ἀπίστευτα, Μεγαλειότατε, τὰ μυθώδη ποσὰ, τὰ ὁποῖα μετ' ἐνθουσιασμοῦ προσέφερον ἢ ἐδαπάνων οἱ Ἕλληνες τότε χάριν τοῦ πατριωτισμοῦ των, καί τοι μὴ ἔχοντες πατρίδα. Μία μόνη μικρὰ καὶ ἄγονος νῆσος ἡ Ὕδρα, ἡ δέκα περίπου χιλιάδας κατοίκους ἔχουσα τότε, μία ἑτέρα ὀλιγανθρωποτέρα ἴσως ταύτης, αἱ Σπέτσαι, καὶ τὰ ἡρωϊκὰ Ψαρὰ δι' ἰδίων των ἐξόδων ἐπὶ ἑπτὰ ὅλα ἔτη διετήρουν τρεῖς διακεκριμένους στόλους, διαφιλονεικοῦντες χάριν τοῦ πατριωτισμοῦ τῶν πληρωμάτων των, οὐχὶ μόνον τὰς ἀκτὰς τῆς μὴ ὑπαρχούσης ἔτι πατρίδος των, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν κυριαρχίαν τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Μία μόνη Ἑλληνίς, ἡ Μπουμπουλίνα, διὰ τῆς ἀνδρείας της οὐχ ἧττον, ἢ διὰ τῆς ἐλευθεριότητος, μεθ' ἧς χάριν τοῦ πατριωτισμοῦ της ἐδαπάνα τὰ πλούτη της, σμικροῦ ἐδέησε νὰ λάβῃ τὴν ὑπόληψιν τῆς Σεμιράμιδος.

Ἐπὶ δὲ τῆς Βασιλείας τοῦ Ὄθωνος τί δὲν ἔκαμαν οἱ Ἕλληνες καὶ δι' αὐτοῦ ἔτι τοῦ ἡγεμόνος των πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῆς πατρίδος των; μόλις πεισθέντες ὅτι ὁ ἡγεμὼν ἐκεῖνος καὶ τὸ μέγα ἐθνικὸν δάνειον κακὴν κακῶς κατηνάλωσε καὶ τὰ ἐκ τῆς διαλύσεως τῶν μοναστηρίων χρήματα κατεβρόχθισε καὶ τὸν δημόσιον πλοῦτον διὰ τῶν κολάκων του εἰς βασιλικὰς ἑορτὰς καὶ εἰκοσιπενταετηρίδας κατεσώτευεν, ἀείποτε δαπανῶν ὅσα εἰσέπραττεν, καὶ οὐδέποτε φροντίζων οὔτε περὶ βελτιώσεως τῆς καταστάσεως τοῦ τόπου, οὔτε πρὸς ἀνέγερσιν ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, μόλις, λέγω, πεισθέντες οἱ Ἕλληνες, ὅτι ὁ ἡγεμὼν ἐκεῖνος οὐδὲν διενοεῖτο νὰ πράξῃ καλὸν ἐν τῇ Ἑλλάδι, καὶ ἀνασκουμπωθέντες οὗτοι κατώρθωσαν διὰ τοῦ πατριωτισμοῦ των ὅσα ἴσως ἄλλα ἔθνη καὶ ἀρχαιότερα καὶ πλουσιώτερα καὶ πολυπληθέστερα δὲν ἐδυνήθησαν ἔτι νὰ κατορθώσωσιν· ἀνήγειραν διὰ συνεισφορῶν λαμπρὸν Πανεπιστήμιον, δύο λαμπρὰ ἐν Ἀθήναις ἐκπαιδευτήρια τῶν κορασίων, ἓν ὀρφανοτροφεῖον τῶν ἀῤῥένων, μίαν ἀξιόλογον ἱερατικὴν σχολὴν, ἣν καὶ πλουσιοπαρόχως ἐπροίκισαν, ἓν καλὸν νοσοκομεῖον καὶ πολλὰ ἄλλα ἐν Ἀθήναις καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας τοῦ Κράτους τοιαύτης φύσεως καταστήματα. Τί

Digitized by Google

δὲν ἐδύνατο νὰ πράξῃ ἕτερός τις εἰλικρινὴς ἡγεμὼν, ἐὰν ἐγίνωσκε νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τοῦ πατριωτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων;

Μόλις ὁ ἐξωσθεὶς Ὄθων τοῖς ὑπέδειξεν, ὅτι προτίθεται κατὰ τὸ 1854 νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς πόθους των, καὶ ἀμέσως οἱ Ἕλληνες τῷ ἠνέῳξαν τὰ ταμεῖά των καὶ τῷ παρεχώρησαν ἄφθονον πλοῦτον. Ποίαν δὲ χρῆσιν ἔκαμε τότε τοῦ πλούτου ἐκείνου, καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων ὁ Ὄθων, δὲν ἀπόκειται εἰς ἐμὲ νὰ ὑποδείξω εἰς τὴν Μεγαλειότητά Σου, Βασιλεῦ, γινώσκει ἤδη τοῦτο ἅπασα ἡ Εὐρώπη καὶ ἄρτι ἐξέδωκε τὴν ἐτυμηγορίαν της σύμπασα ἡ Ἑλληνικὴ φυλή· ἀλλ' ὅ,τι βεβαίως θέλει ἐκπλήξει τὴν Μεγαλειότητά σου, Βασιλεῦ, εἶναι τὸ ἑξῆς.

Πλούσιός τις πατὴρ μονογενοῦς θυγατρίου, ὅπερ ἠγάπα περιπαθέστατα, καὶ σύζυγος προσφιλεστάτης συζύγου, Ἀγγλίδος μάλιστα, ἣν ἐλάτρευε διά τε τὰ κάλλη της καὶ διὰ τὰς σπανιωτάτας ἀρετάς της, ὁ ἀοίδημος Στουρνάρης, ἀποθνήσκων προὐτίμησε, χάριν τοῦ πατριωτισμοῦ του, ν' ἀποξενώσῃ τῆς περιουσίας του καὶ τὰ προσφιλέστατα αὐτῷ ταῦτα ὄντα. Μόλις μικράν τινα περιουσίαν ἐκληροδότησεν αὐτοῖς, ἵν' ἀποζῶσι, καὶ ταύτην μάλιστα ἐπὶ τῷ ῥητῷ ὅρῳ τοῦ νὰ ζῶσιν ἐν Ἑλλάδι· σύμπασαν δὲ τὴν λοιπὴν κολοσσαίαν αὐτοῦ περιουσίαν ἐκληροδότησεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος του· καὶ ποίας πατρίδος; φεῦ! οὐχὶ βεβαίως τῆς γεννησάσης αὐτὸν Ἠπείρου, διότι αὕτη στενάζει ἔτι ὑπὸ τὸν ζυγὸν, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος. Εἶναι ἀδύνατον, Βασιλεῦ, νὰ φαντασθῇ τις τὸν βαθμὸν, μέχρι τοῦ ὁποίου φθάνει ὁ πατριωτισμὸς τῶν Ἑλλήνων. Ἰδίοις ὄμμασιν εἶδον πολλοὺς Ἕλληνας ἐν Σμύρνῃ, ὑποβαλλομένους μετ' ἐνθουσιασμοῦ εἰς τὰς μεγαλειτέρας στερήσεις, ἵνα ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰς παντοειδεῖς ἀνάγκας τῶν ἐκεῖ καταφυγόντων ἐξορίστων συμπατριωτῶν των ἐπὶ Ὄθωνος μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναυπλίου.

Ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνεκτίμητον ταύτην ἀρετὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος δὲν ἄφησε κατὰ δυστυχίαν πάντῃ ἀμίαντον καὶ ἁγνὴν ὁ Ὄθων· ἅμα μετὰ τὴν ἄφιξίν του ἠθέλησε νὰ διεγείρῃ δῆθεν τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων διὰ τῆς απονομῆς παρασήμων, ὡς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην ὠθήσεως μέγας τις ποταμὸς, ἵνα εἰσβάλῃ τελευταῖον εἰς τὴν θάλασσαν. Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι ὑπάρχουσι καὶ παρ' ἡμῖν πολλοὶ, οἱ θελγόμενοι εἰς τὰ παράσημα, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι, καίτοι σεβόμενοι τὰ παρ' ἄλλοις ἔθνεσιν εἰθισμένα, ἔχουσιν ὅμως ἔμφυτον τὸν πατριωτισμόν· καὶ καθὼς οὐδεμία ἀνθρώπινος δύναμις εἶναι ἱκανὴ νὰ

Digitized by Google

εκριζώση αὐτόν, οὕτω καὶ οὐδὲν παράσημον, οὐδὲν ὑλικὸν τεκμήριον εὐγνωμοσύνης εἶναι ἀναγκαῖον ν' ἀναζωπυρήσῃ αὐτόν· τοῦτο δὲ εἶναι τοσοῦτον βέβαιον, καθ' ὅσον οὔτε ἐπὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν χάριν τοῦ ἁγνοῦ πατριωτισμοῦ των ἔκαμαν τὰ μεγαλείτερα ὑπὲρ τῆς πατρίδος εὐεργετήματα οἱ Ζωσιμάδαι, ὁ Βαρβάκης, ὁ Καπλάνης καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὑπῆρχον τὰ ἑλληνικὰ παράσημα, οὔτε εἰς ταῦτα ἐπέβλεπον ὁ Στουρνάρης, καὶ ὁ Πλατυγένης, ὅτε ῥητῶς ἔγραφον νὰ δημοσιευθῇ μετὰ θάνατον ἡ διαθήκη των.

ΠΕΡΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ.

Ὁ Ἕλλην εἶναι φύσει φιλομαθὴς καὶ εὐπαίδευτος, ἐπομένως ὁ ἡγεμὼν τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐνσπείρῃ τὸν πρὸς τὴν παιδείαν ἔρωτα, ἀλλὰ μόνον νὰ τὸν καθοδηγήσῃ. Τῆς δὲ ἐμφύτου ὁρμῆς τοῦ Ἕλληνος πρὸς τὴν παιδείαν ὑπάρχουσι μυρία ὅσα καὶ ἐκπληκτικὰ μάλιστα παραδείγματα παρά τε τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις. Ὁ Κλεάνθης εἰργάζετο βαναύσως τὴν νύκτα, ἵνα προσπορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ σπουδάζειν ἀναγκαῖα, διαρκούσης τῆς ἡμέρας. Πόσα ἄρα καὶ τοῦ Κλεάνθους ἐκπληκτικώτερα παραδείγματα ἀπαντᾷ τις καὶ σήμερον ἐν Ἑλλάδι! Ὁ γράφων Σοι τὰς λέξεις ταύτας, Βασιλεῦ, καίτοι γινώσκων ὅτι εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃ εὐρωπαῖός τις τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν μέσων, δι' ὧν ἐκπαιδεύονται καὶ εὐδοκιμοῦσι μάλιστα οἱ Ἕλληνες, ἐδύνατο ὅμως νὰ Σοὶ διηγηθῇ, πάμπολλα καὶ ἐκπληκτικὰ τῷ ὄντι παραδείγματα, ἂν μὴ ἐφείδετο τῶν πολυτίμων στιγμῶν Σου, καὶ οὐδ' ἦτο δυνατὸν νὰ φοβηθῇ διάψευσίν τινα, διότι προχειροτάτας καὶ ζώσας ἔχει τὰς ἀποδείξεις. Ὁ ἔρως λοιπὸν πρὸς τὴν παιδείαν εἶναι ἔμφυτος καὶ ζωηρὸς εἰς τοὺς Ἕλληνας· ἀλλὰ καθὼς κατὰ γενικὸν κανόνα ὅσῳ ζωηρότερος εἶναί τις τοσούτῳ καὶ μεγαλειτέραν ἀνάγκην ἔχει χειραγωγίας, οὕτω καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ἵνα παρέξῃ καρποὺς ὁ ζωηρὸς αὐτῶν ἔρως πρὸς τὴν παιδείαν, ἔχει ἀνάγκην χειραγωγίας τινός.

Καὶ πρῶτον πάντων ἡ ὑπάρχουσα ἐκπαίδευσις ἐν Ἑλλάδι ἔχει ἀνάγκην τελείας ἀναπλάσεως· βάσις δὲ τῆς ἀναπλάσεως ταύτης ἔστω τὸ μὲν ἡ διάδοσις τῆς κατωτέρας παιδείας καθ' ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας, τὸ δὲ ἡ ἐξ ὑπ' ἀρχῆς ἀναδιοργάνωσις τῆς ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως. Ἵνα ἐπιτευχθῇ δὲ κάλλιον τὸ πρῶτον, πρέπει νὰ ἐκπαιδευθῇ, νὰ μισθοδοτηθῇ, καὶ νὰ βαθμολογηθῇ ὅσον ἐ-

Digitized by Google

νεστι τάχιον ὁ κατώτερος κλῆρος, καὶ νὰ συνδυασθῇ ἡ ἐκπαίδευσις τούτου μὲ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ λαοῦ. Οὐδεὶς τοῦ λοιποῦ νὰ χειροτονῆται ἱερεὺς, ἔστω καὶ τοῦ ἐλαχίστου χωρίου, ἂν μὴ ἔχῃ τοὐλάχιστον ἀπολυτήριον σχολαρχείου· ἅμα δὲ χειροτονηθῇ καὶ λάβῃ ἐνορίαν τινὰ, αὐτοδικαίως νὰ λαμβάνῃ ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου ὡς ἱερεὺς καὶ μισθοδοσίαν, ἀνάλογον τῆς μισθοδοσίας τοῦ δημοδιδασκάλου. Ὁ τοιοῦτος ἱερεὺς εἶναι ἀδύνατον ν' ἀγαπήσῃ ἕτερόν τι ἔργον, τοῦ πλειότερον τοῦ δημοδιδασκάλου· ἐξ ἀνάγκης λοιπὸν θὰ διδάσκῃ καὶ τὰ τέκνα τοῦ χωρίου ἢ τῆς ἐνορίας του· ὅπου δὲ τοῦτο δὲν συμβῇ, ἂς φροντίσῃ ἡ Κυβέρνησις νὰ πέμψῃ ἐπίτηδες δημοδιδάσκαλον. Καὶ εὐποροῦντος μὲν τοῦ ταμείου τοῦ Κράτους, ἂς λαμβάνῃ ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου ὁ ἱερεὺς καὶ ὡς δημοδιδάσκαλος ἐπιμίσθιον, ἀνάλογον τοῦ ἡμίσεως τῆς κανονισμένης μισθοδοσίας τοῦ δημοδιδασκάλου· μὴ εὐποροῦντος δὲ τοῦ ταμείου, ἂς ὑποχρεωθῶσιν οἱ δῆμοι νὰ πληρώνωσι τὸ ἐπιμίσθιον τοῦτο. Καὶ οὗτος εἶναι ὁ ἐπιτυχέστερος, νομίζω, τρόπος πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις τοῦ λαοῦ καὶ πρὸς ἐκπαίδευσιν τοῦ κλήρου· διότι καθὼς ἄχρι τοῦδε ἕκαστον χωρίον ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ἔχῃ ἕνα τοὐλάχιστον ἱερέα, οὕτω καὶ τοῦ λοιποῦ ἕκαστον χωρίον, ἔχον ἕνα τοιοῦτον ἱερέα, ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ θὰ ἔχῃ συνάμα πρόχειρον καὶ ἕνα διδάσκαλον, τὸν ὁποῖον δύναται νὰ μεταχειρισθῇ πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων του κατὰ τὰ στοιχειώδη τοὐλάχιστον γράμματα. Ἐνταῦθα δύναταί τις ν' ἀντιτάξῃ τὴν σπάνιν τοιούτων ἱερέων· ἀλλὰ δὲν εἴχομεν ἄχρι τοῦδε τοιούτους ἱερεῖς, διότι δὲν εἶχον μισθόν τινα ὡρισμένον· μισθοδοτούμενοι δὲ τοῦ λοιποῦ, διὰ βίου μάλιστα, φρονοῦμεν ὅτι πολλοὶ θὰ προτιμήσωσι τὸ ἱερατικὸν ἐπάγγελμα. Δι' ὅσα δὲ χωρία δὲν εὑρεθῶσι τοιοῦτοι ἱερεῖς, πρὸς τὴν ῥηθεῖσαν αὐτῶν μισθοδοσίαν, ἂς προκηρύξῃ ἡ Κυβέρνησις καὶ ἄλλας ἀμοιβάς. Ἐλεπτολόγησα βασιλεῦ, ἀλλ' ἦτο ἀναγκαῖον.

Πρὸς ἀνάπλασιν δὲ τῆς ἀνωτέρας παιδείας πρέπει νὰ καταργηθῶσιν ἅπαντες οἱ ἄχρι τοῦδε γενόμενοι διορισμοί. Εἶναι ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃς, βασιλεῦ, τὴν γενομένην ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος κατάχρησιν περὶ τοὺς διορισμοὺς διδασκάλων καὶ καθηγητῶν. Ὁσάκις ἡ Κυβέρνησίς του εἶχεν ἀνάγκην ψήφων, ἠναγκάζετο ν' ἀγοράζῃ ταύτας διὰ παντὸς εἴδους νομίσματος· ἓν δὲ τῶν προχειροτέρων νομισμάτων τότε ἦτο καὶ οἱ διορισμοὶ διδασκάλων καὶ

Digitized by Google

καθηγητῶν· διὰ τοῦτο σήμερον ἔχομεν καὶ καθηγητάς τινας καὶ διδασκάλους πάντη ἀγραμμάτους, οὐδεμίαν ἐπιστήμην ἢ γλῶσσαν γινώσκοντας· ἔχομεν ἄλλους, οἵτινες καίτοι πρὸ τριάκοντα ἐτῶν διδάσκοντες, καὶ μεγίστης ὑπαρχούσης ἀνάγκης συγγραμμάτων, οὐδεμίαν ὅμως σελίδα οὔτε συνέγραψαν οὔτε μετέφρασαν· ἔχομεν τέλος καὶ καθηγητὰς, οἵτινες ἐφ' ὅλης τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος παντὶ σθένει εἰργάσθησαν πρὸς ὑποδούλωσιν τοῦ πανεπιστημίου καὶ πάσης τῆς παιδείας εἰς τὰς ἀνθελληνικὰς καὶ ὀπισθοδρομικὰς διαθέσεις τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου· ἐκ τούτων τινὲς μὲν ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ΟΥΔΕΝ ἐδίδαξαν· ἄλλοι δὲ, καίτοι πάνσοφοι ἀπαγγελλόμενοι, ᾠδὰς ὅμως συνέταττον καὶ ὕμνους πρὸς ἐκθείασιν τῶν ἀρετῶν τοῦ Ὄθωνος καὶ τῆς Βιτελσβαχικῆς οἰκογενείας.

Ἡ κατάργησις λοιπὸν παντὸς διορισμοῦ εἶναι ἀναγκαιοτάτη, ἀμέσως δὲ νὰ ὁρισθῶσι τὰ προσόντα ἑκάστης ἕδρας καθηγητοῦ ἢ διδασκάλου. Τινὲς δὲ τῶν ἐχόντων ἀδιαφιλονείκητα τὰ προσόντα ταῦτα νὰ σχηματίσωσιν ἐπιτροπὰς ἢ δικαστήρια, ἐνώπιον τῶν ὁποίων νὰ διαγωνισθῶσιν οἱ ἐπιθυμοῦντες διορισμὸν καθηγητοῦ ἢ διδασκάλου· οἱ δὲ ἐπιτυγχάνοντες διὰ τοῦ διαγωνισμοῦ νὰ κηρύττωνται ἀμέσως οὐχὶ μόνον ἰσόβιοι, ἀλλὰ καὶ ἀμετάθετοι ἄνευ προβιβασμοῦ καὶ συγκαταθέσεώς των.

Συνάμα δὲ νὰ εἰσαχθῇ πανταχοῦ ὁ διαγωνισμὸς, νὰ κηρυχθῶσι βραβεῖα, δι' ὧν ν' ἀμείβηται μόνη ἡ ἀρετὴ, ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ ἱκανότης· νὰ πεμφθῶσι νέοι εἰς τὴν Εὐρώπην, ἵνα σπουδάσωσι δαπάνῃ μὲν ἀλλὰ καὶ ἐπιτηρήσει τῆς Κυβερνήσεως κατ' ἐξοχὴν μὲν τέχνας, κατ' ἐξαίρεσιν δὲ καί τινας ἐπιστήμας καὶ ἰδίως τὰς εἰς τὰς τέχνας καὶ τὴν βιομηχανίαν ἀναγκαιούσας, τὰς ὁποίας δυσκόλως δύναταί τις νὰ σπουδάσῃ ἰδίαις αὐτοῦ δαπάναις. Ἕνα μόνον ἄνδρα εἰδικὸν, ἐὰν ἐξεπαίδευεν ὁ Ὄθων καὶ καθίστα αὐτὸν ἱκανὸν νὰ ἐκμεταλλεύσῃ τὰ παντοίας φύσεως ἰαματικὰ ὕδατα καὶ τὰ ὀρυκτὰ τῆς Ἑλλάδος, ἤθελεν αὐξήσει ἴσως κατὰ πολλὰ ἑκατομμύρια τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους του· ἐὰν δ' ἐπροστάτευεν εἰλικρινῶς τὰ γράμματα, ἤθελε καταστήσει ὑποτελῆ φόρου καὶ ἅπαντα τὰ πολιτισμένα ἔθνη τοῦ κόσμου· διότι οὐδεὶς καταλληλότερος τῶν Ἑλλήνων νὰ ἐκδώσῃ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας συγγραφεῖς· διὰ τῆς ἐκδόσεως δὲ τούτων οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης ὑποβάλλουσι σήμερον ἅπαντα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη εἰς ἀληθῆ φορολογίαν.

Πίστευσον, Βασιλεῦ! ὅτι διὰ συντόνου τινὸς μερίμνης περὶ τῆν

Digitized by Google

παιδείαν δὲν εἶναι δύσκολον νὰ μορφώσῃς ἐντὸς ὀλίγου χρόνου εἰς τὸ Κράτος Σου νέους Ἀριστοτέλας, νέους Δημοσθένεις, νέους Πλάτωνας, νέους Ἱπποκράτας, νέους Φειδίας καὶ νέους Πραξιτέλας. Μὴ φοβεῖσαι δὲ, ὥσπερ ὁ προκάτοχός σου, νὰ προστατεύσῃς τὰς ἐπιστήμας· ὁ ἀληθῶς πεπαιδευμένος εἶναι καὶ ὁ καλλίτερος πατριώτης, πᾶς δὲ καλὸς πατριώτης εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ σέβηται τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του καὶ νὰ μὴ λατρεύῃ τὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτῆς καθήμενον, ἐὰν οὗτος πρῶτος δίδῃ τὸ καλὸν παράδειγμα τοῦ πρὸς τοὺς νόμους σεβασμοῦ. Εἶναι δὲ λίαν ἐσφαλμένη ἡ δοξασία τινῶν, νομιζόντων, ὅτι ἂν προστατευθῶσιν ἐν Ἑλλάδι αἱ ἐπιστῆμαι, θὰ ὀπισθοδρομήσωσιν, ἢ θὰ μείνωσι στάσιμοι ἕνεκα τῆς λειψανδρίας αἱ τέχναι, ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία, ὧν ἔχει ἀπόλυτον καὶ κατεπείγουσαν τῷ ὄντι ἀνάγκην ἡ Ἑλλάς. Οὐδὲν ἴσως ἕτερον ἐν τῷ κόσμῳ ἔθνος ἔχει στάδιον παιδείας τοσοῦτον εὐρὺ, ὅσον τὸ Ἑλληνικόν. Ὁ Ἄγγλος, ὁ Γάλλος, ὁ Ἰταλὸς καὶ ὁ Γερμανὸς ἐκπαιδεύονται, ἵνα χρησιμεύωσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῷ τόπῳ αὐτῶν. Ὁ πεπαιδευμένος ὅμως Ἕλλην, πλὴν τοῦ κοσμοπολιτικοῦ χαρακτῆρός του, ἔχει καθῆκον σήμερον νὰ φωτίσῃ τὴν Ἀνατολὴν καὶ νὰ κατακτήσῃ αὐτὴν διὰ τῆς παιδείας πρότερον. Ἡ δὲ κατάστασις τῆς Ἀνατολῆς δυστυχῶς εἶναι τοιαύτη σήμερον, ὥστε καὶ ἅπαντες οἱ ὑπήκοοί Σου, ἐὰν ἦσαν πεπαιδευμένοι, ἐδύναντο ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ν' ἀσχοληθῶσι μόνον διὰ τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν. Οὐδεὶς δὲ κίνδυνος ὑπάρχει νὰ στερηθῶσιν αἱ τέχναι καὶ ἡ γεωργία βραχιόνων· διότι συνήθως εἰς τὰς εὐδαιμονούσας κοινωνίας γίνεται παλίῤῥοιά τις τοῦ λαοῦ· ὅσοι πεπαιδευμένοι ἐξέρχονται, ἑκατονταπλάσιοι τούτων ἀπαίδευτοι εἰσέρχονται, ἵνα φωτισθῶσι καὶ εὐδαιμονίσωσι.

Ἐνταῦθα ἴσως εἶναι ὁ κατάλληλος τόπος νὰ εἴπω τινὰ καὶ περὶ τῆς λοιπῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τοῦ Κράτους Σου καὶ ἰδίως περὶ οἰκονομίας αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐπίτρεψόν μοι, Βασιλεῦ! νὰ Σοὶ εἴπω ὅτι οὐδέποτε οὔτε ἐσπούδασα οὔτε διενοήθην νὰ γείνω πολιτικὸς ἀνὴρ, ἢ διπλωμάτης, ἢ οἰκονομολόγος· ἐξ ἁπλοῦ πατριωτισμοῦ ὁρμώμενος, παρέργως πως ἐδημοσίευσα πρὸ ἑνὸς ἔτους πληροφορίας τινὰς περὶ βελτιώσεως τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τοῦ Κράτους, καὶ ἰδίως τῶν οἰκονομικῶν αὐτοῦ. Τὰς πληροφορίας ταύτας συμπαρέλαβον ἐν τῷ δευτέρῳ μου ὑπομνήματι, καὶ ἂν εὐαρεστῆται δύναται νὰ

Digitized by Google

διέλθῃ αὐτὰς ἡ Μεγαλειότης Της· ἐνταῦθα δὲ ἄς μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ προσθέσω ὀλίγας τινὰς λέξεις περὶ φορολογικοῦ συστήματος.

Τὸ φορολογικὸν σύστημα τῆς Ἑλλάδος, Βασιλεῦ, εἶναι καταστρεπτικώτατον διά τε τὴν γεωργίαν, διὰ τὴν κτηνοτροφίαν, καὶ διὰ πᾶσαν οἵαν δή ποτε ἐν τῷ τόπῳ παραγωγήν. Σμικρόν τι διαφέρει τοῦ ἐπὶ τῆς Τουρκίας, κατά τινα μάλιστα εἴδη εἶναι καὶ καταπιεστικώτερον. Πλὴν δὲ τῆς Ἑλλάδος, οὐδεὶς ἄλλος ἴσως ἐν τῷ κόσμῳ τόπος ἔχει μεγαλειτέραν ἀνάγκην ἐγχωρίου παραγωγῆς καὶ μεγαλειτέραν ἐλπίδα νὰ πολλαπλασιάσῃ ταύτην, καὶ μεγαλειτέραν βεβαιότατα ν' ἀνταλλάξῃ ταύτην διὰ τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἄλλων ἐθνῶν. Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσιν, ἂν οὐχὶ αἱ κατὰ ποσὸν εὐφορώτεραι, τοὐλάχιστον ὅμως αἱ κατὰ ποιὸν παραγωγικώτεραι γαῖαι τοῦ κόσμου· ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτὸν τὸν ἄρτον μας καὶ αὐτὰ τὰ κρέατά μας δυστυχῶς κατὰ μέγα μέρος ἀλλαχόθεν προσποριζόμεθα. Εἶναι δὲ ἀδύνατον ν' αὐξήσῃ ἡ ἐγχώριος παραγωγή, ἂν μὴ καταργηθῇ πᾶς οἷος δέ ποτε ἔγγειος φόρος. Ἀλλὰ πόθεν θὰ πληρωθῇ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τὸ μέγα κενόν, ὅπερ θ' ἀφήσῃ ἡ κατάργησις τοῦ φόρου τούτου; Σμικρόν τι ἐὰν ἐγκύψῃ τις εἰς τὸ διοικητικὸν σύστημα τῆς Ἑλλάδος, μυρίους θέλει ἀνακαλύψει τρόπους, καθ' οὓς δύναται νὰ κάμῃ μεγάλας οἰκονομίας. Σμικρὸν δέ τι ἐὰν σπουδάσῃ καὶ ἐκμεταλλεύσῃ τοὺς ἐθνικοὺς πόρους, μυρίας δύναται ν' ἀνακαλύψῃ πηγάς, ἀφ' ὧν δύναται ν' αὐξήσῃ μεγάλως τὸν δημόσιον πλοῦτον. Ἀλλ' ἂν οὔτε διὰ τῶν οἰκονομιῶν, οὔτε διὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἐθνικῶν πόρων δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀναπληρωθῇ σύμπαν τὸ ἐκ τῆς καταργήσεως τοῦ ἐγγείου φόρου ἔλλειμμα, τότε εἶναι προτιμότερον νὰ ἐπιβληθῇ φόρος εἰς εἴδη τινὰ τῆς πολυτελείας· διὰ τί, π. χ, νὰ μὴ πληρώνωσιν, ὥσπερ καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἔθνη, φόρον τινὰ οἱ καπνίζοντες; διὰ τί νὰ μὴ πληρώνωσι φόρον οἱ πολύτιμα ἐνδύματα φοροῦντες, καὶ οἱ ἐν μεγαλοπρεπέσιν ἰδιωτικοῖς μεγάροις οἰκοῦντες; Δὲν εἶναι ἄδικον νὰ πληρώνῃ φόρον βαρύτατον ὁ γεωργός, καὶ νὰ μὴ πληρώνῃ οὐδένα σχεδὸν φόρον ὁ τοκογλύφος;

Καὶ ταῦτα μέν εἰσι τὰ ἐλατήρια, δι' ὧν δύναταί τις νὰ καλλιεργήσῃ τὰ ὑπάρχοντα σήμερον ἐν Ἑλλάδι σπέρματα, ἵν' ἀναδείξῃ ταῦτα μεγάλας ἐθνικὰς ἀρετάς. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως ὑπάρχουσι καὶ σκόπελοί τινες, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ἐνδέχεται νὰ ναυαγήσῃ τις. Τοιοῦτοι δὲ σκόπελοι εἶναι τέσσαρες ἡ ἐ π ί δ ε ι ξ ι ς, ἡ κ α-

Digitized by Google

τάχρησις τῆς ἀνεκτικότητος τῶν Ἑλλήνων, ἡ πολυτέλεια, καὶ αἱ λεγόμεναι ἐπιῤῥοαί.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΔΕΙΞΕΩΣ.

Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἔτι φημίζεται διὰ τὴν λιτότητα καὶ ἁπλότητα τῶν ἠθῶν του. Σήμερον δὲ κατέστη παροιμιώδης ἥ τε λιτότης καὶ ἡ οἰκονομία τῶν Ἑλλήνων. Τοιοῦτον λοιπὸν ἔθνος οὐχὶ μόνον δὲν ἀνέχεται, ἀλλὰ καὶ μισεῖ τὴν ἐπίδειξιν, θεωρεῖ μάλιστα αὐτὴν ὡς ἁρμόζουσαν εἰς τὸν Ἀσιατικὸν χαρακτῆρα. Ἓν δὲ τῶν αἰτίων, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἀπέτυχεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ Ὄθων, ἦτο καὶ ἡ ἐπίδειξις. Διὰ νὰ κάμῃ δὲ ταύτην μετέφερεν ἐκ Βαυαρίας στρατεύματα, ἀρχιθαλαμηπόλους, ἀρχιϊπποκόμους, ἀρχιοινοχόους, αὐλάρχας, σταυλάρχας, μεγάλην κυρίαν, μικρὰς κυρίας, καὶ μεγάλην ἄλλην σωρείαν ὀνομάτων, μηδεμίαν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας προξενούντων. Καὶ τὰ μὲν στρατεύματα τοῦ Ὄθωνος τοσοῦτον πολὺ ἐφοβήθησαν οἱ Ἕλληνες, ὥστε οἱ Μανιᾶται ἀμέσως σχεδὸν μετὰ τὴν ἔλευσιν αὐτῶν ἐπανέστησαν. Πεμφθέντων δὲ κατ' αὐτῶν τῶν Βαυαρικῶν στρατευμάτων, οἱ ἀνδρεῖοι Μανιᾶται δὲν ἠρκέσθησαν μόνον νὰ τ' ἀποκρούσουν, ἀλλὰ καὶ αἰχμαλωτίσαντες πολλοὺς Βαυαροὺς στρατιώτας καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ τοὺς διατρέφουν, τοὺς ἐπώλουν κατὰ δεκάδας ἀντὶ μιᾶς ὁρμαθιᾶς κρομμύων· τοῦτο θέλει φανῇ ἴσως ἀπίστευτον ἢ ὑπερβολικὸν εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, ἀλλ' ἐγγυώμεθα περὶ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας αὐτοῦ.

Τοὺς δὲ λοιποὺς τιτλοφόρους ἀξιωματικοὺς τοῦ παλατίου τοῦ Ὄθωνος καθ' ἑκάστην σχεδὸν περιέπαιζον οἱ Ἕλληνες ἔν τε ταῖς ἰδιαιτέραις αὐτῶν συναναστροφαῖς, ἐνίοτε μάλιστα καὶ κατὰ πρόσωπον, ὁσάκις τοὺς ἔβλεπον, ἐπίσημον στολὴν φέροντας. Τί δὲν ἐπενόησαν, ἵνα χλευάσωσι τὴν συνήθειαν τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου, ὅστις πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἤθελε νὰ φέρῃ τὰ βασιλικὰ αὐτοῦ παράσημα. Πόσον δὲν ἠγανάκτουν, ὅτε τὸν ἔβλεπον ἀείποτε ἔφιππον ἢ ἐποχούμενον, καὶ διὰ μεγάλης συνοδείας περιφερόμενον, οὐδέποτε δὲ πεζὸν, οὐδέποτε ἄνευ βασιλικῶν παρασήμων, καὶ οὐδέποτε λιτῶς ἐνδεδυμένον; Πίστευσον δὲ, Μεγαλειότατε, ὅτι οὐδὲν τῶν σκανδάλων τούτων ἤθελε συμβῆ, ἂν ὁ ἡγεμὼν ἐκεῖνος καὶ ἡ ἀξία αὐτοῦ σύζυγος δὲν εἶχον τὴν ἀξίωσιν νὰ κάμωσι πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐπίδειξιν. Οὐδέποτε ἐπέτρεπον παρουσίασιν, οὔτε εἰς αὐτοὺς τοὺς ὑπηρέτας των, ἄνευ ἐπισήμου στολῆς.

Digitized by Google

Οἱ δ' Ἕλληνες ἔχουσι μὲν ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπον τοῦτο, δημοκρατικάς τινας ἕξεις, ἀλλ' εἶναι καὶ σφόδρα φιλότιμοι καὶ λίαν περιφίλαυτοι. Ὢ πόσον ἀγάλλονται, πόσον σεμνύνονται ὁσάκις βλέπουσιν ἀληθῶς πεπαιδευμένον τινὰ καὶ εὐγενῆ εὐρωπαῖον νὰ τοῖς ὁμιλῇ μετ' οἰκειότητος καὶ νὰ μὴ θέλῃ νὰ κάμῃ ἐπίδειξιν οὔτε τῆς παιδείας του, οὔτε τῆς καταγωγῆς του, οὔτε τοῦ πλούτου του. Ὁ ἀείμνηστος λόρδος Βύρων κατέκτησε τὰς καρδίας ὅλων τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐδύνατο, ἐὰν ἔζη καὶ ἤθελεν, ἐν μιᾷ στιγμῇ ν' ἀναγορευθῇ καὶ βασιλεὺς αὐτῶν, διότι ἐγίνωσκεν οὐχὶ μόνον νὰ μὴ κάμῃ τὴν ἐλαχίστην ἐπίδειξιν οὔτε τῶν ἠθικῶν οὔτε τῶν φυσικῶν σπανίων ἀρετῶν του, ἀλλὰ καὶ τρόπον τινὰ ν' ἀποκρύπτῃ ταύτας. Οὐδὲν δ' ἕτερον πληγώνει τόσον καιρίως, τὸν φιλοτιμίαν καὶ τὴν φιλαυτίαν τοῦ Ἕλληνος, ὅσον ἡ ἐπίδειξις καὶ μάλιστα τῆς καταγωγῆς· τοῦτο δὲ εἶναι φυσικὸν καὶ εὐεξήγητον, διότι ὁ Ἕλλην ὅσῳ μικρᾶς καταγωγῆς καὶ ὅσῳ ἀμαθὴς καὶ ἂν ἦναι σήμερον, συναισθάνεται ὅμως καὶ γινώσκει κάλλιστα, ὅτι εἶναι ἀπόγονος ἐκείνων, οἵτινες ὑπῆρξαν τρόπον τινὰ τὰ πρωτότυπα τῆς εὐφυΐας, τῆς παιδείας, τοῦ ἡρωϊσμοῦ, τῆς εὐαισθησίας, τῆς φιλοκαλίας, τῆς καλλιτεχνίας, ἢ ἴσως καὶ αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ. Δὲν ἀνέχεται λοιπὸν νὰ τοῦ καταδεικνύῃ τις καὶ μάλιστα δι' ἐπιδείξεως καταγωγῆς τὴν σημερινὴν γυμνότητά του. Καὶ παρ' ἡμῖν αὐτοῖς τοῖς Ἕλλησιν ὑπάρχει τάξις τις ἀνθρώπων, ἐν ᾗ διαπρέπουσι πολλοὶ καὶ ὡς νοήμονες καὶ ὡς πεπαιδευμένοι, καὶ ὡς διὰ πολλῶν ἄλλων ἀρετῶν πεπροικισμένοι· ἐπειδὴ ὅμως τινὲς ἐκ τῆς τάξεως ταύτης τῶν ἀνθρώπων ἐγκαυχῶνται ἐπὶ τῇ ἐκ τοῦ Φαναρίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καταγωγῇ των, αὐτοκαλούμενοι Φαναριῶται, μόνον, λέγω, διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἶναι ἀντιδημοτικοί.

Μακρὰν λοιπὸν πάσης πομπῆς καὶ πάσης ἐπιδείξεως, Μεγαλειότατε! Οὐδεμίαν ἀνάγκην ἔχεις μεγάλης ἀκολουθίας καὶ μάλιστα ξενικῶν στρατευμάτων, οὐδεμίαν ἀνάγκην στολῆς ἐπισήμου ἔχει ἡ ἀκολουθία Σου, ἵνα ἐπιβάλλῃ σέβας εἰς τοὺς Ἕλληνας. Τέχνας μόνον ὅσας δύνασαι πλειοτέρας μετάφερον ἐκ τῆς Δύσεως, καὶ τὸ πολὺ πολὺ ἕνα οἰκονομολόγον, ἵνα δείξῃ διὰ μιᾶς καὶ ὑποδείξῃ εἴς τε τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησίν Της τὸν καταλληλότερον καὶ συντομώτερον τρόπον, δι' οὗ δύναταί τις νὰ ἐκμεταλλεύσῃ ἅπαντας τοὺς παντοειδεῖς καὶ πλουσιωτάτους πό-

Digitized by Google

ρους τοῦ Κράτους. Εἶναι δὲ ἀδύνατον, φρονῶ, νὰ ὑπάρχωσιν ἐν τῷ κόσμῳ πολλὰ ἄλλα Κράτη, ἔχοντα τόσους πλουσίους ἐθνικοὺς πόρους, ὅσους τὸ Ἑλληνικὸν, ἀλλ' ὅμως ἅπαντες οἱ πόροι οὗτοι ἔμειναν ἄχρι τοῦδε νεκροὶ καὶ τεθαμμένοι εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς. Ἵνα δὲ ἐννοήσῃ τοῦτο κάλλιον ἡ Μεγαλειότης Της, ἄς μοὶ ἐπιτρέψῃ νὰ ἀναφέρω τὸ ἑξῆς. Ἕκαστον στρέμμα γῆς ἐν Ἀγγλίᾳ, δίδει κατὰ μέσον ὅρον (λογιζομένης ὅλης τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς) δέκα καὶ τεσσάρων φράγκων καθαρὸν ἐτήσιον εἰσόδημα. Ἕκαστον δὲ στρέμμα γῆς ἐν Ἑλλάδι ἀποφέρει μόνον δύο φράγκων καθαρὸν ἐτήσιον εἰσόδημα. Σημειωτέον δὲ, ὅτι ἐν μὲν τῇ Ἀγγλίᾳ διὰ τῆς τέχνης μόνον γίνονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ γεννήματα καὶ γεώμηλα καὶ χόρτα ἄφθονα· ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι καὶ φυσικῶς γίνονται ἀξιόλογον καὶ ἄφθονον ἔλαιον, καὶ πολλὴ καὶ ἀρίστη Κορινθιακὴ σταφὶς, καὶ ἀφθονώτατοι οἶνοι, καὶ κικίδια (βελανίδια) καὶ σῦκα πολλὰ, καὶ μαλλία, καὶ τυρὸς οὐχ ὀλίγος, καὶ μέταξα καὶ προϊόντα ἄλλα πολλὰ καὶ οὐ τῆς τυχούσης ἀξίας.

Διὰ νὰ ἐκμεταλλευθῶσιν ὅμως εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον οἱ πόροι οὗτοι τοῦ Κράτους, ἀνάγκη καὶ ἀνάγκη κατεπείγουσα ν' ἀνορθωθῇ ἡ δυστυχῶς ἐπὶ Ὄθωνος πολὺ ἐκπεσοῦσα δημοσία πίστις. Διὰ ν' ἀνορθωθῇ δὲ αὕτη, ἀνάγκη καὶ καθῆκον εἶναι ν' ἀναγνωρισθῶσι τά τε παλαιὰ, τὰ ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος ξένα, καὶ τὰ νέα, τὰ ἐπὶ Κυβερνήτου χρέη τοῦ Κράτους, καὶ νὰ κανονισθῇ ὁριστικῶς ἡ ἀπότισις ἁπάντων τούτων. Μὴ σὲ ἐκπλήξῃ, Βασιλεῦ! τὸ μέγεθος αὐτῶν· πρῶτον μὲν διότι τὸ Κράτος Σου ἔχει, οὓς εἶπον, ἀνεκμεταλλεύτους πολλοὺς καὶ πλουσιωτάτους πόρους· δεύτερον δὲ, διότι διὰ τοῦ πατριωτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ ἀπίστευτα δύναταί τις νὰ διαπράξῃ· καὶ τρίτον διότι οὔτε οἱ ἰδιῶται δανεισταὶ τῆς Ἑλλάδος, οὔτε αἱ προστάτιδες καὶ ἐγγυήτριαι Δυνάμεις θὰ καταδεχθῶσι ν' ἀπαιτήσωσι μεγάλα καὶ πολλὰ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπὸ τοῦ σμικροῦ καὶ μὴ πλουσίου Κράτους Σου.

Ἄλλως γινώσκεις, Βασιλεῦ, ὅτι οἱ δανεισταὶ τοῦ παλαιοῦ δανείου ἐδάνεισαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς ὅλης Ἑλλάδος, μόλις δὲ τὸ πεμπτημόριον αὐτῆς ἠλευθερώθη, καὶ δὲν εἶναι δίκαιον τὸ πεμπτημόριον τοῦτο νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη τῶν ὑπὸ τὸν ζυγὸν εἰσέτι στεναζουσῶν Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν. Παρεξετράπην κατά τι τοῦ προκειμένου θέματος, Βασιλεῦ! ἀλλ' ἦτο ἀναγκαῖον, διότι ἐλησμόνησα νὰ εἴπω τὰ δέοντα ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

Digitized by Google

ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΧΡΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.

Ἀρχαία τις παροιμία λέγει, ὅτι διὰ ν' ἀπατηθῇ εἷς Γενοβέζος ἀπατοῦνται τρεῖς Ἑβραῖοι, διὰ ν' ἀπατηθῇ ὅμως εἷς Ἕλλην ἀπαιτοῦνται ἑπτὰ Γενοβέζοι. Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος μόνον ἐπὶ νοημοσύνῃ τῷ ὄντι δὲν δύναταί τις νὰ ἐλέγξῃ δικαίως. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι πολλάκις ἀνέχεται μεγάλως, καὶ προσποιεῖται μάλιστα διὰ τῆς ἀνοχῆς του, ὅτι ἀδιαφορεῖ· οὐδέποτε ὅμως ἀπατᾶται καὶ οὐδέποτε ἀδιαφορεῖ, οὔτε ὅταν προσποιῆται ἀδιαφορίαν. Τοῦτο γινώσκων καλῶς καὶ Διονύσιος ὁ τύραννος τῶν Συρακουσίων, τότε μόνον διέταξε νὰ μετριασθῇ ἡ κατὰ τῶν ὑπηκόων του Ἑλλήνων τυραννία, ὅτε ἔμαθεν, ὅτι οὗτοι ἡσυχάζουσι καὶ προσποιοῦνται ἀδιαφορίαν διὰ τὰ παθήματά των. Τὸ διδακτικὸν τοῦτο μάθημα τοῦ Διονυσίου, ἐὰν ἐλάμβανον πρὸ ὀφθαλμῶν ὅ τε Ὄθων καὶ ὅσοι κατὰ καιροὺς κατεχράσθησαν τῆς προσποιητῆς ἀδιαφορίας τῶν Ἑλλήνων, οὔτε ἐκεῖνος ἤθελε πάθει τελευταῖον, ὅσα ἔπαθεν, οὔτε οὗτοι ἤθελον ἀπολέσει ἀδίκως ἴσως ἐν τῇ Ἀνατολῇ μέγα μέρος τῆς ἐπιῤῥοῆς των, οὔτε ἄλλοι ἄνευ τῆς ἐλαχίστης προσπαθείας ἤθελον κερδίσει ὅσα ἐκέρδισαν.

Εὐθὺς σχεδὸν ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος οἱ Ἕλληνες διὰ διαφόρων νομίμων μέσων ἐδείκνυον ἀείποτε τὴν δυσαρέσκειάν των κατὰ τῆς ἀντεθνικῆς διαγωγῆς του· οὗτος ὅμως, ἐπειδὴ τὸν ἠνέχοντο, καὶ ἐνίοτε μάλιστα προσεποιοῦντο ἀδιαφορίαν, διὰ τοῦτο ἀείποτε κατεχρᾶτο πλειότερον τῆς ἀνεκτικότητος τῶν Ἑλλήνων· Ἐπὶ τέλους ὅμως ἐπείσθη καὶ οὗτος, φρονῶ, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀνέχονται μὲν, ἀλλ' οὔτε πράγματι ἀδιαφοροῦσιν, οὔτε ἀπατῶνται.

Δύο μεγάλαι τῆς Εὐρώπης δυνάμεις ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ῥωσσία διὰ τῶν ἀπείρων εὐεργετημάτων των ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπέκτησαν ἀδιαφιλονείκητα ἐν αὐτῷ δικαιώματα εὐγνωμοσύνης. Ἐπειδὴ ὅμως τινὲς τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ πρακτόρων τῶν δυνάμεων τούτων κατεχράσθησαν μεγάλως τῆς ἀνοχῆς τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ λαῶν, προσπαθοῦντες νὰ πέμψωσιν αὐτοὺς εἰς τὸν παράδεισον, οἱ μὲν διὰ τῆς ὀρθοδοξίας, οἱ δὲ διὰ τῆς παπικῆς προπαγάνδας, διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις αὗται ἀπώλεσαν κατὰ δυστυχίαν μέγα μέρος τῆς συμπαθείας τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν. Ὡς ἂν ἐγίνωσκον οἱ λαοὶ καὶ

Digitized by Google

οἱ πεφωτισμένοι ἡγεμόνες τῶν δυνάμεων τούτων πόσον κακὸν προξενοῦσιν οἱ πράκτορές των εἰς τὴν Ἀνατολὴν διὰ τῆς προπαγάνδας, ἤθελον ἀποσκορακίσει καθ' ὁλοκληρίαν τὸ πάντη ἄχρηστον τοῦτο εἴς τε τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν θρησκείαν ὅπλον. Τὸ κακὸν ὅμως εἶναι ὅτι ἅπαντες ἐξαπατῶνται ἐκ τῆς ἀνοχῆς τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, καὶ σπανίως κατὰ δυστυχίαν ὠφελοῦνται ἔκ τε τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς συγχρόνου ἱςορίας. Μετὰ τὸν Μωαμεθανισμὸν κατώρθωσέ τις ποτὲ ἐν τῇ Ἀνατολῇ μέγα τι διὰ τῆς θρησκείας; Τί σημαίνει ἐὰν Φλάροι τινὲς ἢ Ἰησουῗται ἢ ἀδελφαὶ τοῦ ἐλέους, π. χ, ἀδιαφορούσης τῆς τε χριστιανικῆς κοινωνίας καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ, προσηλυτίζωσιν ἐνίοτε εἰς τὸν παπισμὸν ὀλίγους τινὰς ὀρθοδόξους; θὰ πληρώσωσιν ἀρά γε δι' αὐτῶν τὸν παράδεισον; θὰ κερδίσωσιν ἀρά γε δι' αὐτῶν τὴν Ἀνατολήν; Τί σημαίνει ἐὰν τὴν λειτουργίαν αὐτῶν ἀκούωσιν οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ χριστιανοὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἢ εἰς τὴν Σλαβικὴν γλῶσσαν; θὰ παραστήσωσιν ἀρά γε διὰ ταύτης μᾶλλον ἢ δι' ἐκείνης ἐντονώτερον τὰ δικαιώματά των, ὅταν ἦναι ἀμαθεῖς; Αἱ κοινωνίαι κατ' εὐτυχίαν σήμερον ὡρίμασαν, ἡ Ἀνατολὴ μάλιστα ὡρίμασε πλειότερον ἴσως, ἢ ὅσον τινὲς φαντάζονται· οἱ δ' ἐν αὐτῇ χριστιανοί, καίτοι μὴ ὀλιγωροῦντες καὶ περὶ τῆς ψυχικῆς αὐτῶν σωτηρίας, κυρίως ὅμως ἀσχολοῦνται πῶς νὰ σώσωσι τὰ σώματα αὐτῶν ἀπὸ τῆς δουλείας, ἀπὸ τῆς βαρβαρότητος καὶ ἀπὸ τῆς ἀμαθείας. Περὶ τούτων λοιπὸν μόνον ἂς φροντίζωσιν ἅπαντες οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ πολιτικοί τε καὶ θρησκευτικοὶ πράκτορες πασῶν τῶν δυνάμεων, ἂν εἰλικρινῶς ἀγαπῶσι τὴν Ἀνατολήν· καὶ ἂς μὴ καταχρῶνται τῆς ἀνοχῆς τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν.

Ἵνα πεισθῶσι δὲ οἱ τυχὸν ἀμφιβάλλοντες περὶ τῆς εἰλικρινείας τῶν λόγων μου, ἂς λάβωσι πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ τελευταῖαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ συμβάντα. Πάμπολλοι βεβαίως Ἕλληνες καὶ ἀτομικῶς εὐηργετήθησαν πρὸ τοῦ ἀγῶνος ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας, διότι ἐν αὐτῇ σχεδὸν μόνη εὕρισκον ἄσυλον, ὁσάκις κατεδιώκοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων· ἅπαν δὲ τὸ πλήρωμα τῶν ὀρθοδόξων δὲν ἀγνοεῖ, ὅτι πολλάκις ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας ἐπροστατεύθη ἡ θρησκεία του, ὁσάκις ἠπειλεῖτο ὑπὸ τῆς Τουρκίας· οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καὶ ἰδίως τῶν ἐν Ἑλλάδι πεπαιδευμένων, εἰς τὴν Γαλλίαν βεβαίως ὀφείλουσι τὰς γνώσεις των, διότι ἐν τοῖς ἐκπαιδευτικοῖς καταστήμασιν αὐτῆς ἢ καθ' ὁλοκληρίαν ἐξεπαιδεύθησαν ἢ ἐν μέρει ἐτελειοποιήθησαν. Τούτων ἕνεκα ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἔσεται αἰωνίως ἀνεξά-

Digitized by Google

λειπτὸς ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτοῦ ὑπέρ τε τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν δυνάμεων Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας. Προκειμένου ὅμως λόγου, περὶ ἐκλογῆς βασιλέως των, οἱ Ἕλληνες πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ἰδιαζόντως ἐτράπησαν, διότι μόνον οἱ τοῦ Ἀγγλικοῦ θρησκεύματος ἐν τῇ Ἀνατολῇ πράκτορες, οὐδέποτε σχεδὸν κατεχράσθησαν τῆς ἀνοχῆς τῶν Ἑλλήνων, καὶ μόνον οἱ Ἄγγλοι καίτοι μὴ ἀδιαφοροῦντες περὶ τοῦ θρησκεύματός των, προσπαθοῦσιν ὅμως, ὅσον δύνανται περὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ εὐημερίας τῶν ἄλλων.

Οὐδεμία λοιπὸν κατάχρησις τῆς ἀνοχῆς τῶν Ἑλλήνων πρέπει νὰ γείνῃ, Βασιλεῦ, οὔτε περὶ τὸ θρήσκευμα, οὔτε περὶ τὸ πολίτευμα, διότι ὅσον ἀνεκτικοὶ εἶναι οὗτοι, τοσοῦτον καὶ ζηλότυποι· ἄλλως τε φυσικὸν εἶναι εἰς ἕκαστον φιλότιμον λαὸν νὰ γίνηται κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον ἐπίμονος, ἐνίοτε μάλιστα καὶ φανατικὸς εἴς τε τὰς πολιτικὰς καὶ εἰς τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ δοξασίας, καθ' ὅσον πλειότερον ἐννοεῖ ὅτι ἄλλος τις, καταχρώμενος τῆς ἀνοχῆς του, ἐπιβουλεύεται ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον προσπαθεῖ νὰ ἐκμεταλλευθῇ αὐτάς.

ΠΠΡΙ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ.

Εἴ καὶ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ ἡ πολυτέλεια εἶναι βεβαίως ἡ μεγαλειτέρα μάστιξ, ἡ μαστίζουσα καὶ Κράτη καὶ κοινωνίας καὶ ἄτομα, εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ὅμως ἔθνος κατὰ τὴν παροῦσαν μάλιστα ἐποχὴν ἡ μάστιξ τῆς πολυτελείας εἶναι ὀλεθριωτάτη· ἐνδέχεται νὰ φέρῃ τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ, ἂν μὴ ἐγκαίρως ληφθῇ ἡ δέουσα πρόνοια. Ὁ Ἕλλην πᾶν ὅ,τι εἶχε τὸ ἀπώλεσεν ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος. Μόνον τῆς ἐρημωθείσης γῆς καὶ τῶν τάφων τῶν πατέρων του ἔμεινε κύριος· τούτου δὲ ἕνεκα δὲν εἶναι μὲν σήμερον οὔτε ἀκτήμων οὔτε πένης, οὐδεμίαν ὅμως δαπάνην ματαίαν δύναται ἢ πρέπει νὰ κάμῃ· διότι ἐπὶ τῆς τριακονταετοῦς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος, οὐχὶ μόνον δὲν ἐδυνήθη ν' ἀναλάβῃ, ἀλλ' ἕνεκα τῆς συστηματικῶς ἐνεργουμένης διά τε τῆς πολυτελείας καὶ δι' ἄλλων ἀνηθίκων μέσων διαφθορᾶς τῶν χαρακτήρων, ὑπέστη βλάβας, ἠθικὰς μάλιστα πολὺ μεγαλειτέρας τῶν ὑλικῶν, καὶ ἀσυγκρίτως χείρονας τῶν ἐπὶ τῆς δουλείας του.

Σήμερον λοιπόν, Μεγαλειότατε, ἐπὶ τῆς βασιλείας Σου, τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος πρόκειται νὰ θεραπεύσῃ τάς τε ἠθικὰς καὶ τὰς ὑλικὰς ζημίας, ὅσας ὑπέστη ἐπί τε τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ ἐπὶ τῆς

Digitized by Google

βασιλείας τοῦ Ὄθωνος. Προσφορώτατα δὲ πρὸς τοῦτο μέσα εἶναι ἡ λιτότης καὶ ἡ οἰκονομία· κατ' εὐτυχίαν δὲ τὰ μέσα ταῦτα οὐχὶ μόνον δὲν ἀντίκεινται εἰς τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, ἀλλ' εἶναι τρόπον τινὰ καὶ ἔμφυτα. Ὅσον μεγαλοπρεπεῖς ἦσαν τῷ ὄντι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πρὸς ἐπίδειξιν τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου των, πανταχοῦ τῶν ἀποικιῶν καὶ τῆς κυριαρχίας αὐτῶν ἀνεγείροντες μεγαλοπρεπεστάτους ναοὺς καὶ δημόσια καταστήματα, τοσοῦτον λιτώτατοι καὶ ἀφελέστατοι ἦσαν περὶ τὸν ἰδιωτικὸν βίον των. Πολλαχοῦ ἀπαντᾷ τις οὐχὶ μόνον περιγραφάς, ἀλλὰ καὶ λείψανα αἰώνια τοῦ ἐθνικοῦ τῶν Ἑλλήνων μεγαλείου, οὐδὲν ὅμως ἴχνος ὑπάρχει καὶ οὐδεμία περιγραφὴ σώζεται οὔτε τῶν παλατίων τοῦ Ἀχιλλέως ἢ τῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, οὔτε τῶν ἰδιωτικῶν οἰκιῶν τοῦ Περικλέους ἢ Θεμιστοκλέους, οὔτε τῶν ἐνδυμάτων τοῦ Σόλωνος ἢ τοῦ Λυκούργου. Ἐὰν δέ που συγγραφεύς τις μνημονεύῃ καὶ τούτων, εὐθὺς ὁ ἀναγνώστης θαυμάζει τὴν λιτότητα καὶ ἀφέλειαν, μεθ' ὧν ἔζων οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐπὶ αἰῶνας θαυμάζονται καὶ οὐδέποτε θὰ λησμονηθῶσιν.

Γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι οὔτε ἡ φιλοκαλία οὔτε τὰ μέσα ἔλειπον ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἵνα ἀγαπήσωσι τὴν πολυτέλειαν, ἐὰν ἦσαν μάταιοι· διότι ἀμφιβάλλω, ἐὰν ὑπάρχῃ ἐν τῷ κόσμῳ μεγαλοπρεπέστερον καὶ φιλοκαλέστερον ἔργον τοῦ Παρθενῶνος, καὶ δὲν εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ πιστεύσω, ὅτι ὁ Περικλῆς, ὁ δαπανήσας τοὺς θησαυροὺς τῶν συμμάχων τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἀνέγερσιν αὐτοῦ, ἢ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὁ καταχτήσας τὴν Ἀσίαν μὲ δύω μυριάδας Μακεδόνων, ἐστεροῦντο τῶν μέσων, ἵνα ἀποδυθῶσιν εἰς τὴν πολυτέλειαν.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονηθῇ ὅτι καὶ ὁ Φωκίων ὁ μέγας στρατηγὸς τῶν Ἑλλήνων «ἕνα εἶχε τρίβωνα» ὁσάκις δὲ ἔπλυνε τοῦτον, ἠναγκάζετο νὰ οἰκουρῇ, καὶ ὅτι καὶ ἡ γυνὴ τοῦ Ἐπαμεινώνδα πολλάκις καὶ λάχανα συνέλεγε μετὰ τῶν συμπολιτίδων αὐτῆς Θηβαίων καὶ εἰς τὴν βρύσιν ἔπλυνεν.

Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἦσαν λιτοί, κατὰ δὲ τοὺς πρὸ τοῦ ἀγῶνος ἠναγκάσθησαν νὰ γίνωσι λιτώτεροι ἕνεκα τῆς τυραννίας, ἣν ὑπέστησαν. Θάνον τὸν Κανακάρην, τὸν πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, ὁ φρούραρχος Κορίνθου εὗρε τηγανίζοντα ὠά, καὶ ἑτοιμάζοντα ἰδίαις χερσὶ τὸ λιτώτατον δεῖπνον, ὅτε τῷ ἀνήγγειλεν ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος τὴν ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Δράμαλη ἐγ-

Digitized by Google

κατάληψιν τῆς Ἀκροκορίνθου· μόνον δὲ ὁ ἀμαχητεὶ ἐγκαταλιπὼν τὴν θέσιν του φρούραρχος γινώσκει τὴν τύχην τῶν ὠῶν ἐκείνων μετὰ τοιοῦτον ἄκουσμα. Ὁ δὲ Κολοκοτρώνης, ὁ μέγας στρατάρχης τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος, καὶ ὁ στρατηγὸς Νικήτας, ὁ ἐπικληθεὶς Τουρκοφάγος, σπανίως, λέγεται, μετεχειρίζοντο ἵππους ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ των, ἀλλ' ἢ τοὺς ἰδίους των πόδας, ἤ, ὅταν μὲ τούτους δὲν ἐπήρκουν, μετεχειρίζοντο ἡμιόνους, ἵνα ἀποφύγωσι πᾶσαν ἐπίδειξιν· καὶ τίς τῶν Ἑλλήνων ἐγίνωσκε πρὸ τοῦ ἀγῶνος καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὰ ἐστιλβωμένα χειρόκτια, τὰ εὐώδη χρίσματα τῆς κόμης, τὰς ἐπισήμους καὶ ἡμιεπισήμους στολάς, τὰς βασιλικὰς ἑορτὰς καὶ παρεόρτια, τὰς βασιλικὰς γαμηλιετηρίδας καὶ γενεθλιετηρίδας, καὶ εἰκοσιπενταετηρίδας καὶ τοσαύτας ἄλλας ἀλλοκότους αὐλικὰς ἐθιμοταξίας, μὲ τὰς ὁποίας μόνας ἐπροίκισε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἡ βασιλεία τοῦ Ὄθωνος; καὶ τίς ποτε τῶν Ἑλλήνων κατεδέχετο πρὸ τοῦ ἀγῶνος καὶ ἐπ' αὐτοῦ νὰ χρεώνηται, ἵνα κάμῃ τὴν σύζυγόν του εὐπαρουσίαστον εἰς τὴν μεγάλην κυρίαν τῆς Αὐλῆς, ἢ εἰς τοὺς βασιλικοὺς χορούς; καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι βασιλείαν πρὸ τοῦ ἀγῶνος καὶ ἐπ' αὐτοῦ δὲν εἶχον οἱ Ἕλληνες, δὲν ἐστεροῦντο ὅμως οὔτε πλούτου οὔτε ἄλλων εὐκαιριῶν, ἵνα ἐπιδείξωσι διὰ τῆς πολυτελείας τὴν ματαιότητά των, ἂν ἀληθῶς ἦσαν μάταιοι· ἀλλὰ μὲ ὅλα τὰ μυθώδη πλοῦτη, τὰ ὁποῖα ἐδαπάνησεν ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος Λάζαρος, ὁ Κουντουριώτης δὲν κατεδέχθη οὔτε τὴν ἐνδυμασίαν του ν' ἀλλάξῃ, καίτοι δὲ πολλὰ ἔτη ζήσας καὶ γερουσιαστὴς μάλιστα διορισθεὶς ἐπὶ Ὄθωνος, οὐδέποτε ὅμως συγκατετέθη οὐδ' ἅπαξ νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν πολυτελεστάτην αὐτοῦ Αὐλήν. Ὢ πόσον διδακτικώτατον θὰ ἦτο τὸ πρακτικὸν τοῦτο μάθημα τοῦ νέου Κάτωνος τῆς Ἑλλάδος διὰ πολλοὺς τῶν συμπατριωτῶν μου Ἑλλήνων, ἂν μὴ ἐβιάζοντο οὗτοι νὰ γείνωσιν αὐλικοὶ καὶ νὰ παρουρίσκωνται εἰς τοὺς βασιλικοὺς χορούς.

Οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων θὰ Σοὶ ἀρνηθῇ ποτε, Βασιλεῦ, πᾶσαν οἵαν δή ποτε ἔντιμον ὑπηρεσίαν εἴτε ὑπὲρ τῆς πατρίδος του εἴτε ὑπὲρ τῆς Μεγαλειότητός Σου. Πρόσεξον ὅμως πολὺ νὰ ἐκριζώσῃς ἀπὸ πολλῶν ἐξ αὐτῶν διὰ τῆς λιτότητος καὶ ἀφελείας κακάς τινας ἕξεις, μὲ τὰς ὁποίας τοὺς ἐπροίκισεν ὁ Ὄθων.

Οἱ Ἕλληνες ὡς φύσει δημοκράται εἶναι καὶ εὐτράπελοι· ἀγαπῶσι τὰς συναναστροφὰς καὶ δὲν ἀποφεύγουσι τὰς διασκεδάσεις· γινώσκουσι κάλλιστα νὰ προσφέρωσι τὸ ἀνῆκον σέβας εἰς τὴν ἀξίαν, εἰς

Digitized by Google

τὴν ἀρετὴν, εἰς τὴν παιδείαν καὶ εἰς τὴν ἱκανότητα, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ ἀληθὲς μεγαλεῖον παντὸς ἀνθρώπου, καὶ δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ τοῖς ἐπιβληθῇ ὁ σεβασμὸς οὔτε διὰ τίτλων οὔτε διὰ παρασήμων, οὔτε διὰ πολυτελῶν ἐνδυμάτων· θέλεις νὰ ὠφεληθῇσαι ἐκ τῶν πρακτικῶν γνώσεων τῶν Ἑλλήνων; ἀπόφευγε ὅσον δύνασαι τοὺς ἐπισήμους χοροὺς καὶ τελετὰς καὶ παρουσιάσεις, καὶ προκάλει ὅσον ἔνεστι πλειοτέρας ἰδιαιτέρας συναναστροφὰς ἐκ διαφόρων τάξεων ἀνδρῶν, προσπάθει δὲ πάντοτε νὰ εὑρίσκωσι Σέ τε καὶ τὴν Βασίλισσαν, εἰ δυνατὸν, λιτώτερον τῶν ὑπηκόων Σου ἐνδεδυμένους· τότε μόνον σοὶ ἀνοίγει ὅλην τὴν καρδίαν του ὁ Ἕλλην, τότε μόνον δύνασαι νὰ ὠφεληθῇς ἐκ τῶν πρακτικῶν γνώσεών του· ἄς μοὶ ἐπιτραπῇ δὲ νὰ προσθέσω ἐνταῦθα ὅτι αἱ πρακτικαὶ γνώσεις τοῦ Ἕλληνος δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητοι· ἤκουσέ ποτε ἡ Μεγαλειότης Της περί τινος βαθυπλούτου Σίνα, τοῦ πλουσιωτέρου ἴσως ἐν τῷ κόσμῳ πολίτου, περί τινος Ῥάλλη, περί τινος Σκαραμαγκᾶ, περί τινος Ῥοδοκανάκη καὶ περί τινος Βερναρδάκη, οἵτινες διαχειρίζονται σήμερον σύμπαν σχεδὸν τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀνατολῆς καὶ μέγα μέρος τοῦ ἐμπορίου τῆς Δύσεως; Ἕλληνες εἶναι οὗτοι· ἅπαντες σχεδὸν ὑπήκοοί Σου· γινώσκεις τινὸς τούτων τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν καταγωγήν; θὰ ἐκπλαγῇς βεβαίως, ὅταν τὴν μάθῃς. Οἱ πλεῖστοι τούτων πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἦσαν πένητες καὶ ἄσημοι· σήμερον δὲ κατέστησαν καὶ δανεισταὶ βασιλέων καὶ αὐτοκρατόρων καὶ μεγάλων ἐν τῷ κόσμῳ Δυνάμεων. Τοιούτων λοιπὸν ὑπηκόων Σου αἱ πρακτικαὶ γνώσεις οὔτε ἀνωφελεῖς θ' ἀποβαίνωσιν οὔτε ὀχληραὶ, ἐλπίζω, εἰς τὰς βασιλικὰς ἀκοάς Σου. Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι ἄλλοι ἡγεμόνες ἀρέσκονται μᾶλλον εἰς τὰς πρακτικὰς γνώσεις τῶν μεγάλων στρατηγῶν καὶ ναυάρχων των ἢ τῶν μεγάλων ἐν τῷ κόσμῳ διπλωματῶν, οὐδ' εἰς τὴν Μεγαλειότητά Σου εὔχομαι νὰ μεριμνᾷς πάντοτε μόνον περὶ τῆς ἐσωτερικῆς εὐδαιμονίας τοῦ Κράτους Σου· ἀλλ' ὅπως σήμερον ἔχουσι τὰ τοῦ Κράτους Σου, ἐγὼ τοὐλάχιστον ἤθελον εὐχηθῇ εἰς τὴν Μεγαλειότητά Σου ἂν οὐχὶ ἄλλο, τοὐλάχιστον ὅμως τὸ τῶν ἀρχαίων προγόνων μου σοφὸν ἀπόφθεγμα «Σπεῦδε βραδέως.»

Καὶ δὲν εἶναι μόνον ἡ ἐν τῇ Αὐλῇ τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος πολυτέλεια, τὴν ὁποίαν πρέπει ν' ἀποφύγῃς ὡς πάντη ἄχρηστον εἰς τὴν Μεγαλειότητά Σου καὶ καταστρεπτικωτάτην εἰς τοὺς ὑπηκόους Σου· ἀλλὰ πρέπει κατὰ τὴν ἐμὴν κρίσιν ν' ἀποφύγῃς καὶ

Digitized by Google

πᾶσαν ἄλλην πάσης οἵας δή ποτε φύσεως πολυτέλειαν, καὶ νὰ πολεμήσῃς μάλιστα αὐτὴν εἰς οἵαν δή ποτε κοινωνικὴν τάξιν καὶ ἂν τὴν ἀπαντήσῃς.

Κατὰ δυστυχίαν μας δὲ οἱ διδάσκαλοί μας Βαυαροὶ μᾶς ἐπροίκισαν μὲ πολλῶν εἰδῶν πολυτελείας· μία δὲ τῶν ὀλεθρίων πολυτελειῶν εἰς τὸ Κράτος Σου εἶναι καὶ ἡ πολυτέλεια ἢ ἡ πληθὺς τῶν ὑπαλλήλων· ἀλλὰ περὶ τῆς πολυτελείας ταύτης ἐπίτρεψόν μοι νὰ Σοὶ εἴπω προφορικῶς τὴν κρίσιν μου, ἄν ποτε μὲ ἀξιώσῃς παρουσιάσεως, ἢ τοὐλάχιστον νὰ δημοσιεύσω αὐτὴν βραδύτερον· ἤδη δὲ ὁ καιρὸς ἐπείγει νὰ εἴπω τινὰ ἔτι περὶ ἄλλου εἴδους πολυτελείας. Ὁ προκάτοχός Σου, εἶπον καὶ ἀνωτέρω, οὐδέποτε σχεδὸν περιεπάτει πεζὸς, εἰς οὐδέν ποτε κατάστημα δημόσιον ἢ ἰδιωτικὸν εἰσῆλθεν ἄνευ προηγουμένης πομπῆς καὶ παρατάξεως, ἀμφιβάλλω δὲ ἂν καὶ ἐν τῇ κλίνῃ του ἐκοιμήθη ποτὲ ἄνευ τῶν βασιλικῶν παρασήμων· τὸ εἶδος δὲ τοῦτο τῆς πολυτελείας καὶ τὴν ὑγείαν αὐτοῦ καιρίως ἔβλαψε καὶ ἀπὸ τοῦ λαοῦ του τὸν ἀπεμάκρυνεν εἰς τοσοῦτον βαθμὸν, ὥστε ἐπὶ τέλους τὴν νύκτα τῆς 10]22 8βρίου ἐγένετο τὸ διαζύγιον. Καὶ τὸ εἶδος λοιπὸν τοῦτο τῆς πολυτελείας προσπάθησε Μεγαλειότατε! ν' ἀποφύγῃς ὡς τὴν ὀλεθριωτέραν πανώλην· ὦ ἐὰν ἐγίνωσκον οἱ ἡγεμόνες πόσον εὐεργετικοὶ γίνονται εἰς τὰς κοινωνίας, ὅταν αἴφνης εἰσέρχωνται, ὡς πολῖται ἐνδεδυμένοι, νῦν μὲν εἰς τὴν παράδοσιν ἑνὸς καθηγητοῦ, νῦν δὲ εἰς τὸ ἐργαστήριον ἑνὸς τεχνίτου, ἄλλοτε εἰς ἓν νοσοκομεῖον, ἄλλοτε εἰς ἓν ἀγροκήπιον, ἄλλοτε εἰς τὸ γραφεῖον ἑνὸς ὑπουργοῦ ἢ νομάρχου, ἄλλοτε εἰς ἕνα στρατῶνα καὶ ἄλλοτε εἰς τὸ ἀκροατήριον ἑνὸς δικαστηρίου, ἐὰν ἐγίνωσκον, λέγω, οἱ ἡγεμόνες πόσον εὐεργετικοὶ γίνονται, οὕτω πράττοντες, ἤθελαν παρακαλέσει τὸν Θεὸν νὰ μηκύνῃ, ὅσον ἔνεςι, τὰς ἡμέρας, ἵνα δαπανῶσιν αὐτὰς εἰς τοιαύτης φύσεως εὐεργετήματα. Οὐδὲν τούτου συντελεστικώτερον τῷ ὄντι, Μεγαλειότατε, ἵνα κατακτήσῃς τὰς καρδίας πάντων τῶν ὑπηκόων Σου, καὶ ἵνα διὰ μόνης τῆς παρουσίας Σου συντελέσῃς τὰ μέγιστα εἰς τὴν πρόοδον τῶν τεχνῶν, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς γεωργίας. Παρ' ἀξιοπίστου πηγῆς ἔμαθον, ὅτι ὁ ἀναμορφωτὴς τῆς Αἰγύπτου ἀγράμματος καὶ βάρβαρος Ὀθωμανὸς Μεχμεταλῆς ἐσυνείθιζεν οὐχὶ μόνον νὰ ἐπισκέπτηται αἰφνιδίως ἅπαντα τὰ τοιαῦτα καταστήματα, ἀλλὰ καὶ νὰ συνδιαλέγηται ἄγνωστος μετὰ τῶν γεωργῶν φελαχῶν ὑπηκόων του· ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἤκουσε παρ' ἑνὸς τούτων, ὅτι στερεῖται βοὸς καὶ

Digitized by Google

σπορᾶς, καὶ ὅτι ἂν εἶχε ταῦτα, ἤθελε φθάσει εἰς τὸ ἔπακρον τῆς εὐδαιμονίας· τὴν ἐπιοῦσαν ὁ ἀγράμματος σατράπης ἔπεμψε τὰ ἐλλείποντα εἰς τὸν φελάχην γεωργόν. Οὗτος δὲ μετ' οὐ πολὺ κατέστη τῷ ὄντι εἷς τῶν πλουσιωτέρων ὑπηκόων του· περιττὸν δὲ εἶναι νὰ εἰπῶ ὅτι ὁ φελάχης οὗτος κατέστη καὶ ὁ ἐνθερμότερος θιασώτης καὶ λάτρης τῶν ἀρετῶν τοῦ ἡγεμόνος του.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΡΡΟΩΝ.

Παρ' ἡμῖν ὑπάρχουσι δυστυχῶς τινες, οἱ νομίζοντες, ὅτι ἐπειδὴ ὁ πάππος των ἢ ἡ μάμη των, ὁ ἐξάδελφός των, ἢ ὁ ἀνεψιός των, ὁ πατήρ των ἢ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι προσέφερόν ποτε τῇ πατρίδι ὑπηρεσίαν τινά, δικαιοῦνται ἄρα καὶ οὗτοι νὰ ἔχωσι τὰς πρωτοκαθεδρίας πανταχοῦ καὶ πάντοτε. Δὲν ἀρνοῦμαι, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ παρ' ἡμῖν τινες, οἵτινες ἀπέκτησαν ἀδιαφιλονείκητα δικαιώματα εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους. Ἐπίσης εἶναι ἀναντίῤῥητον, ὅτι καὶ πολλοὶ υἱοὶ τούτων, οἱ κληρονομήσαντες μόνον τὰς ἀρετάς, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν πατέρων των, εἶναι ἄξιοι πάσης ὑπολήψεως ἐκ μέρους τοῦ ἡγεμόνος καὶ τῆς κοινωνίας· ἀλλ' οὗτοι δυστυχῶς εἶναι ὀλίγοι, καὶ σπανίως ἐξευτελίζονται εἰς τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἐνοχλήσωσιν εἴτε τὸν ἡγεμόνα εἴτε τὴν κοινωνίαν, καυχώμενοι εἴτε ἐπὶ πατραγαθίαις, εἴτε ἐπὶ ἀρχαίαις ἐκδουλεύσεσιν· ἀλλ' ὅσον ὀλίγοι εἶναι οὗτοι, τοσοῦτον δυστυχῶς πλεονάζουσιν οἱ ἐγκαυχώμενοι εἰς τὰς ἐπιῤῥοάς. Ὅθεν οὐδόλως θέλω παραξενευθῆ, ἂν μάθω, ὅτι εὐθὺς μετὰ τὴν ἔλευσίν Σου εἷς μὲν θέλει παρουσιασθῆ ἐνώπιόν Σου, καὶ διὰ παντὸς τρόπου θέλει Σοὶ ὑποδείξει τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἐπιῤῥοὴν ἐπί τινος ἐπαρχίας, σύσσωμον δὲ τὴν ἐπαρχίαν του καὶ τὴν ἐπιῤῥοήν του θέλει ἔχει ἀείποτε εἰς τὰς διαταγάς Σου, δὲν θὰ λησμονήσῃ νὰ προσθέσῃ, ἐὰν εὐαρεστηθῇς, νὰ παραλάβῃς αὐτὸν ὡς ὑπουργόν Σου. Εἷς δ' ἕτερος εὐχαρίστως θέλει Σοὶ προσφέρει τὴν ἐφ' ἑνὸς ὁλοκλήρου νομοῦ ἐπιῤῥοήν του, ἐὰν ἡ Μεγαλειότης Σου εὐαρεστηθῇς νὰ διορίσῃς αὐτὸν γερουσιαστὴν ἢ πρέσβυν. Εἷς τρίτος ἐνδέχεται νὰ Σοὶ ὑποδείξῃ καὶ τὴν ἐπὶ τῆς Σελήνης ἐπιῤῥοήν του, καὶ δι' αὐτῆς νὰ Σοὶ ὑποσχεθῇ, ὅτι θέλει βρέχει συνεχέστερον τοῦ λοιποῦ εἰς Ἀθήνας, ἂν ἡ Μεγαλειότης Σου εὐαρεστηθῇς νὰ διορίσῃς αὐτὸν πρωθυπουργόν.

Πανταχοῦ τοῦ κόσμου γινώσκεις Βασιλεῦ, ὅτι δὲν ἐλλείπουσιν οὔτε οἱ ἀγύρται, οὔτε οἱ κάπηλοι, οὔτε οἱ ἐμπορευόμενοι τά τε θεῖα

Digitized by Google

καὶ τὰ ἀνθρώπινα πρὸς ἴδιον αὐτῶν εὐτελὲς συμφέρον· οὐδὲν παράδοξον λοιπὸν ἂν καὶ ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχωσι τοιοῦτοι. Δὲν λανθάνει ὅμως ἐπίσης τὴν Μεγαλειότητά Σου, ὅτι καὶ πανταχοῦ τοῦ κόσμου οἱ φρόνιμοι ἡγεμόνες κάμνουν τὴν κατάλληλον χρῆσιν ἑκάστου· καὶ οὐδέποτε εἶναι δυνατὸν εἷς φρόνιμος ἡγεμὼν συνταγματικοῦ μάλιστα Κράτους νὰ προσφέρῃ τὰ ὅσια τοῖς κυσὶ καὶ τὰ βέβηλα τοῖς ἁγίοις.

Μὴ ἀπατηθῇς, Μεγαλειότατε, ὥσπερ ἠθέλησε ν' ἀπατηθῇ ἐνίοτε καὶ ὁ προκάτοχός Σου ἐκ τῶν ψευδῶν τούτων ἐπιῤῥοῶν. Αἱ κοινωνίαι, ὡς καὶ πρότερον εἶπον, ὡρίμασαν ἤδη, καὶ μόνη ἡ ἀρετὴ, μόνη ἡ πραγματικὴ ἱκανότης, μόναι αἱ ὑπὲρ αὐτῶν εὐεργεσίαι ἐξασκοῦσιν ἐπιῤῥοήν τινα ἐπ' αὐτῶν· οὐδέποτε δὲ αἱ πατραγαθίαι, οὐδέποτε ἡ πρόσκαιρος ἐκείνη ἰσχὺς, ἣν ἀπέκτησάν τινες ἐκ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτοῖς ἐξουσίας, καὶ ἣν κατὰ τὰ συμφέροντα καὶ τὰς ὀρέξεις των, ὁτὲ μὲν μεταχειρίζονται ὑπὲρ τῆς παρασχούσης αὐτοῖς τὴν ἐξουσίαν Κυβερνήσεως, ἄλλοτε δὲ κατ' αὐτῆς.

Ἄλλως δ' ἐν Ἑλλάδι τοὐλάχιστον οὐδεμία ἀμερόληπτος Κυβέρνησις ἔχει ἀνάγκην ἐπιῤῥοῆς τινος, ἵνα διοικήσῃ ἀταράχως τὸν λαόν· διότι λαὸς εὐαγωγότερος καὶ εὐδιοικητότερος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀμφιβάλλω ἂν ὑπάρχῃ ἕτερος ἐν τῷ κόσμῳ, ἀρκεῖ μόνον ἡ διοικοῦσα αὐτὸν Κυβέρνησις νὰ ἦναι δικαία, νὰ ἦναι πατρική, καὶ νὰ μὴ φατριάζῃ, ὥσπερ ἐφατρίαζε δυστυχῶς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας του ὁ ἐκθρονισθεὶς ἡγεμὼν, σήμερον μὲν μεταχειριζόμενος τὴν μίαν φατρίαν, ἵνα καταβάλῃ τὴν ἄλλην, αὔριον δὲ ταύτην, ἵνα καταβάλῃ τὴν πρώτην· ἐντεῦθεν δ' ἐννοεῖται οἴκοθεν, ὅτι ὁ ἡγεμὼν ἐκεῖνος μόνον πρὸς φατριασμὸν ἠναγκάζετο νὰ μεταχειρίζηται τοὺς πωλοῦντας εἰς αὐτὸν ἐπιῤῥοάς· ἄλλως δὲ καὶ αὐτὸς κάλλιστα ἐγίνωσκεν, ὅτι αἱ οὕτως ἐφθηνῶς προσφερόμεναι ἐπιῤῥοαὶ ἦσαν ψευδεῖς.

Ἀλλὰ ποίαν ἀνάγκην ἔχει ἐν Ἑλλάδι φρόνιμός τις ἡγεμὼν νὰ φατριάζῃ; μήπως ὑπάρχῃ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ἑτέρα τις δυναστεία, ἐπιθυμοῦσα τὴν ἐκθρόνισιν τῆς βασιλευούσης; ἢ μήπως ὑπάρχει τις φρόνιμος ἐν Ἑλλάδι, ὁ μὴ θεωρῶν τὴν συνταγματικὴν μοναρχίαν ὡς τὸ μόνον πολίτευμα, δι' οὗ πρέπει νὰ εὐδαιμονίσῃ καὶ ἀποκτήσῃ σύμπαν τὸ μεγαλεῖόν της ἡ πατρίς; Καὶ δὲν ὑπάρχουσιν Ἕλληνες, οἵτινες καὶ ἡγεμονικοὺς θρόνους καὶ μυθώδη πλούτη

Digitized by Google

προσέφερον μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος των καὶ πρὸς ἀνέγερσιν συνταγματικῆς μοναρχίας;

Οὐδεμίαν ἀνάγκην λοιπὸν ἔχει οὐδεὶς Βασιλεὺς, καὶ οὐδεμία τιμία Κυβέρνησις νὰ μεταχειρίζηται, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ν' ἀγοράζῃ διὰ παρασήμων καὶ θέσεων ἢ δι' ἐξειδιασμένων εὐνοιῶν, τοὺς πωλοῦντας ἐπιῤῥοὴν, διότι τὴν ἀληθῆ ἐπιῤῥοήν της οὐχὶ μόνον μία πατρικὴ Κυβέρνησις, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ μία φατριάζουσα εὑρίσκει ἐν ἅπαντι τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ. Μάρτυρα τοῦ ἰσχυρισμοῦ μου τούτου ἐπικαλοῦμαι καὶ αὐτὸν τὸν Ὄθωνα, ὅστις καὶ ὅτε ἐφατρίαζε καὶ ὅτε ἀκόμη ἐπεβουλεύετο τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα, ὅλους τοὺς Ἕλληνας εὕρισκε προθύμους νὰ ὑποστηρίξωσι τὸν θρόνον του, ὁσάκις ἠπειλεῖτο ὑπὸ ἐξωτερικοῦ κινδύνου, καὶ ὁσάκις ὁ ἡγεμὼν ἐκεῖνος ἔκαμεν ἔκκλισιν εἰς τὴν φιλοτιμίαν καὶ εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων.

Ἐὰν δέ τις ἀναγκασθῇ νὰ μεταχειρισθῇ ἕνα ἐκ τῶν πωλούντων ἐπιῤῥοὰς, θὰ δυσαρεστήσῃ ἅπαντας τοὺς ἄλλους, οἵτινες θὰ νομίζωσιν, ὅτι αἱ ἐπιῤῥοαί των εἶναι καὶ καλλίτεραι καὶ ἰσχυρότεραι· θὰ διεγερθῇ ἀντιζηλία καὶ πάλη, καὶ ὁ μεταχειρισθεὶς τὴν ἐπιῤῥοὴν τοῦ ἑνὸς, θὰ ἀναγκασθῇ νὰ φατριάσῃ. Γνωστὸν δ' εἶναι εἰς τὴν Μεγαλειότητά Σου, ὅτι ἑνὸς ἀτόπου δοθέντος, μυρία ὅσα ἕπονται· ἅπαξ μόνον ἂν φατριάσῃ ἡ Κυβέρνησις, εἶναι ἀδύνατον νὰ εὕρῃ διέξοδον.

Μακρὰν λοιπὸν ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεώς Σου ἡ ἀγοροπωλησία τῶν ἐπιῤῥοῶν, μακρὰν πᾶς οἷος δή ποτε φατριασμός. Νομίζει τις, ὅτι ἔχει ἐπιῤῥοήν; ἂς ἐξασκήσῃ ταύτην, ἵν' ἀναδειχθῇ νομίμως δήμαρχος ἢ βουλευτὴς, ἂς ἀντιπολιτευθῇ ἔπειτα νομίμως τὴν Κυβέρνησιν, ἵνα διορισθῇ καὶ ὑπουργός. Ἐπέτυχεν ἡ ἐκλογή; τόσον τὸ καλλίτερον διά τε τοὺς ἐκλογεῖς, διὰ τὸ ἔθνος καὶ διὰ τὴν Μεγαλειότητά Σου. Ἀπέτυχεν αὕτη; τόσον τὸ χειρότερον μόνον διὰ τοὺς ἐκλογεῖς καὶ διὰ τὸ ἔθνος· ἐπ' αὐτῶν θὰ βαρύνωσιν ἅπασαι αἱ συνέπειαι· ἡ δὲ Μεγαλειότης Σου μένεις πάντη ἀνεύθυνος.

Οὐδεὶς δὲ λαὸς συνήθως ἀγνοεῖ νὰ ἐκλέξῃ τοὺς ἄρχοντάς του, ὅταν ἀφεθῇ ἐλεύθερος καὶ ἀνεπιῤῥέαστος· πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ἀγνοεῖ νὰ πράξῃ τοῦτο ὁ ἑλληνικὸς λαὸς, τὸν ὁποῖον μόνον ἐπὶ ἐλλείψει νοημοσύνης, ὡς εἶπον καὶ ἄλλοτε τοῦτο, δὲν δύναταί τις νὰ ἐλέγξῃ. Ταῦτα δὲ καὶ περὶ σκοπέλων.

Digitized by Google

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Γράφων δὲ τὰς λέξεις ταύτας, ὑποθέτω, ὅτι ταχέως θὰ παύσωσιν αἱ ἀντιζηλίαι τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, καὶ θὰ ἐκπληρωθῶσιν αἱ ἔνθερμοι ὑπὲρ τῆς συνταγματικῆς μοναρχίας εὐχαὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἂν ὅμως παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν βραδύνῃ τοῦτο, τότε κίνδυνος εἶναι ν' ἀνάψῃ εἰς τὴν Ἀνατολὴν μεγάλη πυρκαϊά· ταύτης δὲ τὰς διαστάσεις οὐδεὶς δύναται νὰ προΐδῃ· κατὰ πᾶσαν ὅμως πιθανότητα ἡ πυρκαϊὰ αὕτη δὲν θ' ἀφήσῃ ἀνεπηρεάστους καὶ τοὺς κωλύοντας τὴν ἀναίμακτον εὐδαιμονίαν τῆς Ἀνατολῆς. Δὲν εἶναι δὲ ἡ πρώτη φορὰ, καθ' ἣν οἱ Ἀνατολῖται προεῖδον τὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ τοὐλάχιστον συμβάντα πολὺ πρὸ τῆς διπλωματίας· οὐδ' εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχῃ τις προφητικὸν πνεῦμα, ἵνα προΐδῃ τὸ τί δύναται νὰ κάμῃ εἰς τὴν Ἀνατολὴν λαὸς φιλότιμος, σώφρων, νοήμων, δραστήριος καὶ ἐπιχειρηματικὸς, ὅταν νομίσῃ, ὅτι περιπαίζεται ὑπὸ τῆς διπλωματίας τῆς Δύσεως.

Ἐὰν δ' ἡ ταχεῖα ἐκπλήρωσις τῶν σημερινῶν εὐχῶν τοῦ ἔθνους μου, Βασιλεῦ, προλάβῃ τὰ ἐνδεχόμενα ταῦτα, καὶ δυνηθῇς Σὺ νὰ διέλθῃς, ὡς καλὸς Κυβερνήτης τοὺς περιγραφέντας ἐνταῦθα σκοπέλους, ἐὰν δυνηθῇς, ὡς καλὸς καλλιεργητὴς, ν' ἀναπτύξῃς διὰ τῶν περιγραφέντων ἐνταῦθα ἐλατηρίων τὰ ὑπάρχοντα παρὰ τοῖς Ἕλλησι σπέρματα μεγάλων ἀρετῶν, τότε τοὺς μὲν ὑπηκόους Σου θ' ἀναδείξῃς ταχέως ἐφαμίλλους τῶν ἑαυτῶν προγόνων· τὰ δὲ πλεονάζοντα πλήθη τῆς Δύσεως, τὰ καθ' ἑκάστην μετοικοῦντα εἰς τὸ ἕτερον ἡμισφαίριον τῆς γῆς πρὸς εὕρεσιν πόρου ζωῆς, θὰ μετοχετεύσῃς εἰς τὸν ὡραῖον οὐρανὸν, εἰς τὸ γλυκὺ κλίμα, καὶ εἰς τὴν ἀείποτε φιλόξενον γῆν τῆς Ἑλλάδος. Πίστευσον δὲ, Βασιλεῦ! ὅτι εἰς τὴν γεωργίαν, εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν φυσικῶν προϊόντων καὶ εἰς τὴν ὀρυκτολογίαν τῆς Ἑλλάδος, δύναταί τις νὰ εὕρῃ

Digitized by Google

πλοῦτον ἴσως μεγαλείτερον τοῦ ἐν τοῖς χρυσοῤῥυχείοις τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Καλλιφρονίας.

Μόνον τὰ γράμματα ἐὰν ἰδίως προστατεύσῃς, Βασιλεῦ! μόνον τὸν ἔγγειον φόρον ἐὰν καταργήσῃς, μόνον τὴν ἐθνοφυλακὴν καὶ τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν ἐὰν περιποιηθῇς, καὶ μόνον τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον στρατὸν μόνιμον ἐὰν διατηρήσῃς, ὥστε ἐν καιρῷ ἀνάγκης ἕκαστος στρατιώτης νὰ χρησιμεύῃ ὡς ὁδηγὸς εἰς τὰ τάγματα τῆς ἐθνοφυλακῆς, τότε δὲν ἔχεις ἀνάγκην μεθορίων· διότι σύμπασα ἡ Ἀνατολὴ θὰ γείνῃ ἀναιμάκτως, ἂν οὐχὶ τὸ διπλωματικῶς ἀνεγνωρισμένον, τοὐλάχιστον ὅμως τὸ ἠθικῶς κεκτημένον Κράτος Σου. Μὴ λησμονήσῃς δέ, Βασιλεῦ, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἀείποτε ὑπῆρξε τόπος θαυμάτων· μὲ μυρίους μόνον Ἕλληνας ὁ Ξενοφῶν εἰσέδυσε μέχρι τῶν ἐνδοτάτων τῆς Ἀσίας· μὲ δισμυρίους δὲ Μακεδόνας ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ κατέκτησεν αὐτήν.

Εἴθε νὰ ἐκπληρωθῶσιν αἱ ὑπὲρ τῆς πατρίδος του καὶ τῆς Μεγαλειότητός Σου εὐχαὶ

Τοῦ ἐλαχίστου τῶν ὑπηκόων Σου

Ἐν Ἀθήναις τὴν 5]17 Φεβρουαρίου.

ΑΝΑΣΤ. Ν. ΓΟΥΔΑ
Ἰατροῦ.

Digitized by Google

Digitized by Google

25 -

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

40 -

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

Digitized by Google

MG 1222.8.2
Paraineseis.
Widener Library 005080911

3 2044 088 802 327

Digitized by Google